

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

DİL GELİŞİMİ

ANKARA 2007

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. DİL GELİŞİMİ	3
1.1. Tanımı ve Önemi	3
1.2. Dili Oluşturan Sistemler	4
1.2.1. Ses Sistemi.....	4
1.2.2. Sıra Sistemi.....	4
1.2.3. Anlam Sistemi.....	4
1.3. 0 - 12 Yaş Çocuklarında Dilin Kullanılması.....	5
1.3.1. Konuşma Öncesi Dönem	6
1.3.2. Konuşma Dönemi	8
1.4. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler	13
1.5. Konuşma ve Dil Gelişimi Bozuklukları	15
1.5.1. Ses Bozuklukları	15
1.5.2. Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları	16
1.5.3. Ritim Bozuklukları (Kekemelik)	17
1.5.4. Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi).....	17
1.6. Vygotsky'ye Göre Dil Gelişim Dönemleri	18
1.7. Dil Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi	19
UYGULAMA FAALİYETİ.....	21
PERFORMANS DEĞERLENDİRME	23
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	24
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	27
2. DİL GELİŞİMİNE UYGUN ETKİNLİKLER	27
2.1. Dil Gelişimine Uygun Etkinlikler	27
2.2. Dil Gelişimine Uygun Araç-Gereçler.....	34
2.3. Dil Gelişime Uygun Etkinlik Planlama	37
UYGULAMA FAALİYETİ.....	50
PERFORMANS DEĞERLENDİRME	52
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	53
MODÜL DEĞERLENDİRME.....	55
CEVAP ANAHTARLARI	60
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	63
KAYNAKLAR	64

AÇIKLAMALAR

KOD	141EO0005
ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcısı-Özel Eğitimde Öğretmen Yardımcısı
MODÜLÜN ADI	Dil Gelişimi
MODÜLÜN TANIMI	Çocukların dil gelişim özelliklerini tanıtan ve bu yaş grubu çocuklarının dil gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçmeyi ve araç-gereç hazırlamayı içeren öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Birey gelişimi modülünü başarmış olmak
YETERLİK	Dil gelişimine uygun etkinlik hazırlamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz. Amaçlar 1. Uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz. 2. Uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişimi özelliklerine uygun araç-gereç hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam : Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları. Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, tepegöz, asetat, fotoğraflar, CD, VCD, bilgisayar donanımları, vcd, dvd, televizyon ...
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülde yer alan her bir öğrenme faaliyetinden sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgileri ölçerek kendinizi değerlendirebileceksiniz. Öğretmen tarafından, modül sonunda kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçme araçları uygulanacaktır.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. Çocuğu ve gelişimini bilmek, insanı tanımak olarak nitelendirilebilir. Yaşamın ilk yıllarında başlayan gelişim, çocuğun ileriki yaşlardaki yaşantısını büyük ölçüde etkileyecek bir süreçtir. İlk yıllar, çocuk gelişiminin hızlı olduğu kritik yıllardır. Bu erken gelişim yıllarında, temeli atılan gelişimlerden biri de dil gelişimidir.

Çocuğun dili kullanmayı öğrenmesi, gelişimin en önemli göstergelerindendir. Belirli kurallara dayalı semboller sistemi, dil; dili kullanarak sözlü iletişim kurma yöntemi ise konuşmadır. Gelişimin doğum öncesinden başladığı düşünülerek çocuğun, dil ile ilgili becerileri bu andan itibaren öğrendiği kabul edilmektedir. Çocuğun biyolojik kapasitesiyle birlikte çevrenin ve eğitimin dil gelişimi üzerinde etkisi büyüktür. Bu nedenle çocuğun ana dilini kazanırken geçirdiği aşamalarda eğitimin destekleyici rolünden yararlanılmalıdır. Çocuğun ilk dönemlerde konuşması için desteklenmesi, araç-gereçlerle düzenlenmiş uygun ortamlar yaratılması, uyarıcılar sunulması ve etkinlikler düzenlenmesi dil gelişimini destekler ve dil gelişim kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlar. Çocuklara etkinlik hazırlarken gelişim özelliklerini, özellikle de dil gelişimini ve süreci bilmek gerekir.

Bu modülde; çocukların dil gelişim özelliklerini öğrenerek, çocukların bu alandaki gelişimlerine etkili olarak yardım edebileceksiniz. Dil gelişimiyle ilgili verilen örnek etkinlik ve araç gereç rehberliğinde, siz de uygun etkinlik seçerek, yaratıcılığımızı kullanarak, özgün araç gereç hazırlayabilmek için yeni bilgi ve beceriler kazanacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ - 1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında, bireyin dil gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Çevrenizde bulunan çocukların dil gelişim özelliklerini ve etkinliklerini gözlemleyerek, gözlemlerinizi fotoğraflarla ve kamera çekimleri ile destekleyerek power point sunuş oluşturacak şekilde bir rapor hâline getirip, edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınıza sunarak paylaşınız.

1. DİL GELİŞİMİ

1.1. Tanımı ve Önemi

Dil, insanlara özgü olan, iletişimi sağlamada araç olarak kullanılan sesler, sembol ve sözcükler gibi temel birimleri içine alan sistemdir. Sesler, dilden dile değişebilir. Her dilde, sembollerini birleştirmek yeni semboller yaratmak için kurallar vardır. Dil; duyguları düşünceleri, tutumları, inançları, değer yargılarını anlatma ve öğrenmede, algılanan ve yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, kültür birikimini aktarmada; soru sormak, emir vermek istekte bulanmak gibi işlevleri gerçekleştirmek için kullanılan bir araçtır. **Konuşma** ise dilin sese dönüştürülmüş biçimi olarak ifade edilir.

Dil gelişimi; seslerin, kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren bir süreçtir. Dil gelişimi, doğumdan itibaren başlar ve yaşam boyu devam eder. Dil ve öğrenme arasında önemli bir ilişki vardır. Dil, öğrenmeyi kolaylaştırır. Öğrenme sürecinde ise çocuğun dili gelişir. Dil gelişiminde, sesin duyulması dili kullanma deneyimlerinin bulunması gerekir. Çocukların, çevresindeki bireylerin konuşmalarını taklit ederek dili öğrendikleri ileri sürülür. Çocuğun dil gelişiminde iletişim kurma, diğerlerinin dikkatini çekme, isteklerini duygu ve düşüncelerini iletme ihtiyacı vardır.

Çocukta dil gelişiminin önemli özelliği ilk dönemlerin evrensel oluşudur. Farklı dilleri konuşan toplumların çocuklarında dil gelişiminin benzerlik gösterdiği görülmüştür. İlk yıllardaki bu evrensellik 18-32 aydan sonra, sosyal sınıf farklılıklarının etkisiyle yok olur.

Dilin bir başka özelliği de dil ve kritik yaş ilişkisidir. Dünyadaki bütün çocuklar, kendi dillerini 2-5 yaşları arasında öğrenir.

Araştırmalara göre insanların, eşit dil yeteneği ile doğarsalar bile gelişimleri için gerekli ses uyarılarını alamadıklarında (işitme engelli doğarlarda olduğu gibi) dil yeteneklerinin köreltiği görülmüştür. Konuşmanın olmadığı bir ortamda çocuğun konuşmayı öğrenemediği ortaya çıkmıştır.

Dil bilimcilere göre dilin fonksiyonları şunlardır:

- Ø Dil, arzu ve isteklerimizi ifade etmek için kullanılır.
- Ø Dil, heyecan ve duyguları ifade eder.
- Ø Dil; olayları, nesnelerin durumunu ifade ederek açıklar.
- Ø Dil, kendi materyalini kendi geliştirirken en önemli aracı konuşmadır.

Resim 1 : Heyecan ve duyguları ifade eder.

1.2. Dili Oluşturan Sistemler

Dil gelişimi konusunda yapılan çalışmalar doğrultusunda dil gelişimi; ses, sıra ve anlam sistemlerinden oluşur. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

1.2.1. Ses Sistemi

Konuşma dilinde anlamı ayırt etmeye yarayan en küçük ses birimleri ses sistemlerini oluşturur. Çocuklar sesin akışını duymalıdır. Sesin akışını algılayan çocuk, bu sesleri küçük parçalara bölerek kendi dilini oluşturmaya başlar. Ünlü ve ünsüz ses birimlerinin farklı bileşimler hâlinde kullanılmasıyla sözcükler meydana gelir. Her dilin kendine özgü ses sistemleri vardır. Çocuklar yaklaşık olarak 2,5 yaşlarına kadar tüm ünlü ve ünsüz sesleri çıkarabilir. Tüm seslerin çıkarılması 7-8 yaşlarına kadar sürer.

1.2.2. Sıra Sistemi

Cümle yapısını oluşturan ses gruplarının cümle içinde sıralanmasını ifade eder. Cümle yapısını oluşturan öğelerin anlamlı bir biçimde birleştirilmesi ile ilgili kuralları kapsar. Çocuğun ilk ifadeleri tek sözcükten oluştuğu için çocuk sıra sistemi ile ilgili kuralları, iki sözcük döneminde kullanır. Çocukların ses gruplarındaki sıraya dikkat etmesi gerekir. Dikkat edilmediğinde cümlelerin anlamları değişebilir. Örneğin “Ali elma ister.” cümlesi sıra değiştiğinde “elma ister Ali” anlamsız bir biçime dönüşebilir.

Cümle içindeki anlam ilişkileri, Türkçe’de **isim** ve **fiillere** düzenli olarak takılan eklerle belirtilir. Türkçenin söz dizimi kuralları, cümle içindeki öğelerin yerini serbestçe değiştirmeye olanak tanır. Bu yüzden önemli bir anlam değişmesine pek rastlanmaz. Ama **kişi, zaman ve hâl bildiren belirteçleri** ve ekleri doğru yerlerde kullanmak şarttır.

1.2.3. Anlam Sistemi

Anlam, dili kullanmanın en önemli bölümünü oluşturur. Seslerin, semboller aracılığı ile nesne ve olaylarla ilişkisini ifade eder. Sözcükler, belli bir anlamı ifade etmek için gereklidir. Çocuk, dili anlamlı olarak kullanmaya başladığında belirli durumlar ve nesnelerle kendi düşünceleri arasında anlamlı ilişkiler kurmaya başlar. Çocuk, sözcük ve cümlelerini belli anlamlar oluşturmak üzere kullanır. Anlamsal gelişim ile bilişsel gelişim düzeyi paralel ve yakın bir gelişme gösterir. Çocuk, bilişsel kavramları kazandıkça,, dilin anlamsal yönü de zenginleşerek gelişir.

Etkinlik 1 : Burada Herkes Öğretmen

Öğrencilere dil gelişiminin tanımı ve önemi, dili oluşturan sistemler konusunda öğrenilenleri gözden geçirme, onlar hakkında soru çıkarma, değerlendirme yapma ve öğretme olanakları verir. Uygulaması sırasında şu işlemler yer alır:

- Ø Öğrencilere küçük kart ya da kâğıtları dağıtılır.
- Ø Öğrencilerin konuyu gözden geçirerek o konuda sorulmasını istedikleri soruyu ya da tartışılmasını istedikleri noktayı karta yazmaları istenir.
- Ø Kartların toplanması ve karıştırılarak yeniden dağıtılması gerekir.
- Ø Öğrencilerin kendilerine gelen karttaki soruyu ya da tartışma konusunu araştırıp ne söyleyeceklerini saptamaları gerekir.
- Ø Soruların ve yanıtların sınıfa sunumu yapılır.
- Ø Sunumlar üzerinde tartışılması istenir.

1.3. 0 - 12 Yaş Çocuklarında Dilin Kullanılması

Konuşmayı ve diğer insanları anlamayı öğrenmek, çocukların geliştirdiği en karmaşık yeteneklerindedir. Dili kullanmanın bir amaca yönelik işlevi vardır. Dilin işlevi; insanın neden konuştuğu ile ilgili öğrenme, isteme gibi amaçlarla ilgilidir. Çocukların hepsi konuşma öncesi sesler çıkarır. Çocukların; duygularını, düşüncelerini, ilgilerini, isteklerini ifade etmek için iletişime girmeleri gerekir.

İletişimin fonksiyonları şunlardır:

- Ø Konuşma yoluyla başkalarının söylediğini anlama
- Ø Kendisine ait söz dağarcığını geliştirme
- Ø Sözcükleri doğru olarak telaffuz etme
- Ø Anlaşılır bir cümle yapısını bilme ve kavramadır.

İletişim için, konuşma sırasında göz kontağı kurma ve sürdürme, konuşmayı başlatma, sıra ile konuşma, bir konu üzerinde konuşmayı sürdürme ve konuşmayı bitirme, zamanı ve durumu konuya uygun konuşma gibi anlatım becerilerinin öğrenilmiş olması gerekir.

Bebekle iletişim bile bebeğin ilk hareketlerinin yorumlanmasıyla başlar. Hayatın ilk birkaç ayında bebekler, konuşmanın temeli olan ağız ve anlamsız sesler çıkararak iletişim kurarlar. Çocuk; söylenenleri anlamaya, tek kelimelerle kendini ifade etmeye, cümleler kurarak konuşmaya, kendini anlatmaya başlar.

Dilin uygulamalı olarak kullanılması erken çocukluk döneminde yetenekli birer konuşmacı olan çocuklarda bu dönemde ilerlemeler görülür. Çocukların iletişim becerileri, konuşulan konuya ve kişiyi tanımalarına göre değişir. Tanıdıkları kişilerle bildikleri konularda yüz yüze konuşmada başarılıdır. Çocuk, yüz yüze olan ilişkilerine çoğunlukla sözlü iletişimle başlar. Çocuk için çevrede büyük bir çocuğun bulunması, dilin kullanımını öğrenmesi için ortam oluşturur. Çocuklar; büyük çocuklarla anne babaları arasındaki konuşmaları takip eder, onlara katılmaya çalışır ve sözlü iletişim süreleri giderek uzar. Konuşmaya katılımı çocukların konuşulan konuyu anlamalarına göre değişir. Çocuklar, konuşulanları dinleyerek, ben, sen, o gibi konuşma öğelerinin cümle içindeki kullanımını duyarlar.

Dil bilimciler ve eğitimciler, son yıllarda yapılan çalışmalara dayanarak “Dilin kazanılmasında, insanın doğuştan getirdiği bilişsel kapasitesi etkindir ve bu kapasite çevre yaşantıları ile geliştirilmektedir.” görüşünde birleşmektedir.

Dilin kazanılmasını ve gelişimini; zihinsel engel, fiziksel engel (yarık damak), duyuşsal engel (işitme ve görme kaybı), duyuşsal yoksunluk (güven ortamı), uyarıcı yoksunluğu, uyarım eksikliği (yetişkinlerin çocukla konuşması, oynaması ve uyarımlar vermesi) ve sık hastalanma gibi durumlar etkiler.

DİLİN KAZANILMASI	
KONUŞMA ÖNCESİ DÖNEM	KONUŞMA DÖNEMİ
1. Yeni doğan dönemi (ağlama)	1. Ses, sözcük dönemi
2. Gııldama dönemi	2. Tek sözcük dönemi
3. Mırıldanma dönemi	3. İki sözcüklü ifadeler dönemi
4. Mırıldanmanın tekrarı dönemi	4. Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi
	5. Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi

Şekil 1 : Dilin kazanılması

1.3.1. Konuşma Öncesi Dönem

Konuşma öncesi dönem; yeni doğan dönemi (ağlama), gııldama, mırıldanma, mırıldanmanın tekrarı dönemlerinden oluşur.

- Ø **Yeni doğan dönemi (ağlama)**, 0-6 haftalık bir dönemi kapsar. Yeni doğanın davranışlarının çoğu istem dışıdır. Konuşmanın gelişimi için arama, emme, yutma refleksleri önemlidir. Yemek yeme ile ilgili olan bu reflekslerin sürekli tekrarlanması ağlama ve seslenme sonucunda, bebek konuşma sesi üretimi için gerekli olan nefes alma ve ağız yüz yapılarını kazanır. Konuşma mekanizmasının asıl görevi, nefes alma ve yemek yemektir. İlk 3 haftada çıkarılan sesler farklılaşmamış, amaçsız, anlamsız rastgele çıkarılır. İkinci 3 haftalık dönemde farklılaşmış sesler ortaya çıkar. Çıkarılan bu sesler, uyarıcı ile ilişkili olup genellikle açlık ve rahatsızlık ağlamalarıdır.

Ağlama, bebeğin ihtiyaç ve isteklerini belirten ilk tek iletişim yoludur. 1. ayın sonunda anne, sesin farklılığına göre ağlamanın nedenini (açlık, kızgınlık, acı) belirleyebilir. Çıkarılan sesler, anlam yönünden incelendiğinde ham sözcüklerin başladığı; bebeğin başkalarının sesine tepki gösterdiği dönem olduğu görülür.

Resim 2 : Yeni doğan dönemi (ağlama)

- Ø **Gııldama dönemi**, 6 hafta ve 3 ay arasındaki dönemi kapsar. Ağlama ile birlikte bebekler basit sesler çıkarır. Çıkarılan bu sesler evrenseldir. Bebeğin bu sesleri çıkarmasında bilinç yoktur. Bebek rahatsızlığını ifade eden seslerin yanı sıra mutluluk ve rahatsızlığını ifade eden sesler de çıkarır. İki aylık bebeğin, ağız kasları kontrolü gelişimini sürdürürken bebek ağız hareketlerini başlatıp durdurabilir. 2 ve 3 aylık dönem, gülme ve gııldama dönemidir. Çocuk, sesi ses olarak çıkardığını bilir. Çıkardığı seslerden mutlu olur, ses oyunları oynar ve kendiliğinden ses üretimi başlar. Rastgele olarak çıkarılan sesler a, u, o ünlü seslerini uzatır. Daha sonra da bu seslerin sonuna h eklenerek ah, uh, şeklinde sesler üretirken s, k, g gibi yumuşak **damak ve gırtlak seslerini** çıkarır. Ses üretimi hâlâ refleksiftir. Çıkarılan sesler, anlam yönünden incelendiğinde hoşnutluğu ve hoşnutsuzluğu belirten seslerdir. Başkalarının çıkardığı seslere tepki verirken annesinin sesine gülümser.

Resim 3 :Gırtlak sesleri çıkarır.

- Ø **Mırıldanma dönemi**, 3-6 aylar arasında görülür. Bebeğin ses mekanizması üzerindeki kontrolünün arttığı görülür. Dili yuvarlama ve ileri uzatma becerisi görülür. Memnuniyetini belirten sesler çıkarır. Ayrıca kendi çıkardığı bu sesleri taklit eder. Bu taklit sesleri, yalnız olduğunda görülür. Bebeğin çıkardığı sesler refleksif olmaktan çıkmış, tamamen amaçlı hâle dönüşmüştür. Ses çıkarma için uyaran kendisidir. Bu dönemde bebek, ünlü ve ünsüz seslerin çeşitlerini üreterek bunları tekrar eder. Buna **vokal jimnastik** denir. Bebeğin tekrar etmekten hoşlandığı bu sesler **“ma-ma-ma”**, **“ba-ba-ba”** gibi seslerdir. Görüldüğü gibi bebek, ünsüz benzeri seslerle ünlü benzeri sesleri birleştirerek iki heceli sözcükler oluşturmaya başlar. Bu dönemde **b, m, p** gibi **dudak sesleri** çıkarır. Uzun oyun sesleri, çığlıkları ve seslenmeler görülür. Bebeğin çıkardığı seslerin sayısında ve türünde artmalar vardır. **Kendi kendine konuşmaya** başladığı dönemdir.

Resim 4 :3-6 ay mırıldanma

Mırıldanmanın tekrarı dönemi, 6-9 aylar arasında görülür. Bu dönem, ses oyunlarının tekrarı dönemi olarak da ifade edilir. Bebek, ses üretimi ile işitmeyi birleştirir. Seçilmiş işitilen sesleri tekrarlar. Mırıldanmanın tekrarının görülmemesi, bu dönemde dil problemlerinin, işitme kaybı, zihinsel gerilik gibi durumların ortaya çıktığını gösterir. Bebeğin ağız hareketlerinde çeşitlilik görülür. Bebeğin çıkardığı sesler, hece tekrarına dönüşerek daha çok çevredeki dilin niteliklerini kazanır. Önceleri **p, b, d** gibi dudaksı ve diş eti patlamalı sesler çoğunluktadır. Ünlü ünsüz birleşimlerinin tekrarıyla **“ba-ba-ba”**, **“de-de-de”** **“ma-ma-ma”** şeklinde görülür. Bu dönemde çocuk, değişik sesler çıkarır. Çocuklar kelime söyleyene kadar, çocukla beraber bu seslerin tekrar edilmesi teşvik edicidir. Bu dönemde çocuk, bütün ses mekanizmasını serbestçe hareket ettirmeyi öğrenir. Bebeğin ses oyunlarında ritim kullandığı görülür.

Bebeğin çıkardığı sesler, anlam yönünden incelendiğinde dikkati çekme, sosyalleşme için kullanıldığı, hoşnutluk verici bir durum veya nesne hatırlandığında sesin yeniden ortaya çıktığı görülür. Bebeğin, insan konuşmasına gülümseyerek veya ses çıkararak cevap verdiği ayrıca kızgınlık ve hoşnutluk seslerini ayırt ettiği görülür.

Resim 5 : 6-9 aylar, mırıldanmanın tekrarı dönemi görülür.

Etkinlik;

Uygulama : Dil ve dudak oyunları reçel ve dondurma yalama, dil çıkarma gibi oyunlar, üfleme ve emme oyunlarını oynamak mümkündür. Bu oyunlar çocuğun; dilini, dudaklarını ve yumuşak damağını tanımaya yardımcı eder.

Etkinlik;

Uygulama : Çocuğa “la – la – la”, “mmm” gibi mırıldanma sesleri ile şarkı söyleyebilir ve katılması için cesaretlendirebilirsiniz.

1.3.2. Konuşma Dönemi

Konuşma dönemi; ses, sözcük, tek sözcük, iki sözcüklü ifadeler, üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler ve gramer kurallarına uygun konuşma dönemlerini kapsar.

Ø **Ses Sözcük Dönemi**, 9-12 aylar arasında görülür. Bu dönem, tekrarlama ya da çeşitlenmiş mırıldanma dönemi olarak da ifade edilir. İnsan seslerini bilinçli bir şekilde taklit eder. Çocuğun sık sık mırıldanarak yetişkin konuşmasına benzeyen dizeler oluşturduğu görülür. Bu sesler anlamdan yoksun, akıcılık özelliği olan, düz cümle ya da soruya benzeyen acele mırıltı şeklindedir. Bu anlaşılma konuşmalara, jargon denilmektedir. Mırıldanmalar, çocuk için sözcük yerini tutar. Dil bilimcilerin, ilk sözcüğün söylendiği bir yaş civarını genellikle dilin başlama noktası olarak kabul ettiği görülür. Bu dönemde çocuk, birkaç jesti ve sözcüğü anlar. Bu aşamadan sonra bebekler, artık anlamları araştırmaya kendi dillerini öğrenmeye hazır durumdadır.

Resim6 : Ses, sözcük dönemi

- Ø **Tek sözcük dönemi**, 12-18 aylar arasında görülür. Çocuğun gerçek konuşmaya geçmesi bu dönemin özelliğidir. Mırıldanma ile gerçek konuşma arasında bir suskunluk dönemi geçtikten sonra sözcük, sesle oynamanın rastlantısal olarak ortaya çıkar. Tekrarlanmalar yolu ile uygun olarak kuvvetlenir. Sözcüğün ilk yaşın sonuna doğru, **1-2 yaşlar** arasında görülmeye başlamasıyla dilin başladığı düşünülür. Çocuğun sözcüklerinin gerçek bir sözcük olarak kabul edilmesi için çocuk bu sözcüğü, belli bir durum ya da nesneyi belirtmek üzere tutarlı ve doğru olarak kullanılmalıdır. Çocuğun ilk anlamlı konuşmaları “mama”, “baba” gibi tek sözcüklerden meydana gelir. Bu sözcüklerde

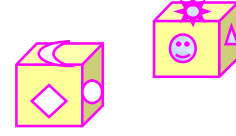
Resim 7 : Tek sözcük dönemi

Çocuk; insanlar, oyuncaklar, yiyecekler, giyecekler gibi bildiği dünyadan söz eder. **Sözcükler hareketler yoluyla öğrenilir.** Örneğin çocuk kapı vuruluşunu belirtmek üzere kullandığı “kapı” sözcüğünü, yerde duran bir ayakkabıdan daha önce anlatabilir. İlk kullanılan ifadelerin sık tekrarlanan hareketleri (başbaşa gibi) olduğu belirtilmiştir. Bu dönemdeki çocukların ifadeleri, içinde buldukları durumla birlikte ifade edilmelidir. **Tek sözcükler bir cümlenin anlamını taşıyabilir.** Çocuk babasının resmini göstererek “baba” diyorsa bu adlandırma, eğer babasının terliklerini göstererek “baba” diyorsa terliklerin babasına ait olduğunu söylüyordur. Bakışın yönü, ses iniş-çıkışı, jest ve mimiklerin anlatıma katılımı çocuğun ifadesini belirlemede önemlidir. Başlangıçta söylenen bu **tek kelimeler, konuşma ve etkinliğin birleşmesini** sağlar. Örneğin “atdaa” kelimesi sokağa gitmeyi anlatır. Bu dönemde çocukların alıcı dillerinin, ifade edici dillerine göre daha iyi gelişmiş olmasının nedeni kavramsal gelişimin dil gelişiminden ileri olmasıdır. Dönemin sonuna doğru sözcük hazinesi gelişme gösterir. Çocukların ilk kullandıkları sözcükler, nesne isimleri ya da fonksiyonları ile ilgilidir. Bebeklerin ilk sözcükleri geliştirmeleri uzun sürerken, on ya da daha fazla sözcük kullandıktan sonra sözcük hazinesi hızla gelişir. Çocuklar, kazandıkları ilk sözcükleri genellikle başka nesnelere için de **genişletirler.** Örneğin “köpek” sözcüğünü “koyun” ve “at” içinde kullanabilirler. İlk sözcüklerin hemen hemen %75’i genişletilmektedir. İkinci yılın sonuna doğru daha karmaşık ifadeleri içeren sözcükler kullanılır. Bunlar, etkinliğe ya da etkinliğin nesnesine işaret eder. Çocuk, suyun aktığını gördüğünde “su” ve “ak” sözcüklerini kullanarak durumu ifade eder.

İlk sözcükler; kendine yakın insanlarla (anne, baba), hareket eden nesnelere (top, araba, ayakkabı), tanıdık durumlarla (bay bay, başbaşa, yukarı) tanıdık hareketlerin sonuçları (kirlili, ıslak) ile ilgilidir. İkinci yılın son yarısında bebekler, duygularını “mutlu”, “üzgün”, “kızgın” gibi sözcüklerle nitelendirmeye başlarlar.

Etkinlik;

Uygulama : Resimli küplerin üzerindeki resimleri isimlendirmesi istenebilir. Bu resimli küpler evde de küpün her yüzüne farklı resim yapıştirılarak uygulanabilir.

Etkinlik;

Uygulama : Çocuğa aile fotoğrafları gösterilerek fotoğraftakilerin kim olduğu sorularak; çocuğun isimlendirmesi istenebilir.

Ø İki Sözcüklü İfadeler Dönemi, 18-24 aylar arasında görülür. Bu dönemin başında çocuklar sözcükleri birleştirir. Ama bunlar iki tek sözcüğün artarda gelmesiyle oluştuğu için iki sözcüklü cümlecik sayılmaz. Bu dönem, iki sözcüklü cümleciklere geçiş dönemi olarak ifade edilir. Hareketlerle anlatımdan çok sözcüklerle anlatım başlar. Çocuk, 2 yılın sonuna doğru sözcüklerin birbiriyle olan ilişkilerini anlayarak onları yan yana getirerek farklı

anlamları ifade etmeye başlar. “Anne gider.”, “Araba gider.” gibi oluşan iki sözcüklü cümleler, **isim ve fiillerden** oluşan, dil bilgisi çekim ekleri olmayan, içerisinde edat, zarf, sıfat bulunmayan cümlelerdir. Sadece anlam taşıyan sözcüklerden oluşan bu cümleler, **telgraf konuşması** olarak ifade edilir. İki kelimenin birleşmesinden oluşan konuşma tarzı, gelişme gösterirken çocuk, kelimeleri yan yana getirerek kendi ana dilinin gramer yapısını öğrenmeye başlar. İki sözcüklü cümlelerde çocuklar, vurgu kullanmaktadırlar. Çocuğun konuşmasında ilkel dil bilgisi sistemi başlar.

Resim 8 : iki sözcüklü ifadeler dönemi**Etkinlik;**

Uygulama : İki sözcüklü birleşimlerde yeni nesne veya fiil sözcükleri öğretilirken bu sözcüklerin aynı kalması da yararlıdır. Örneğin “Topu ver”, “Küpü ver”, “Keki ver”, “Kalemi göster”, “Kalemi al”, “Kalemi sakla” gibi...

Etkinlik;

Uygulama : Çocuğa bir kişi ve nesne gösterilerek, çocuğun bu resimleri ayrı ayrı isimlendirmesi istendikten sonra çocuk iki sözcüklü cümle kurulabilir. Örneğin, “Çocuk”, “Top” “Çocuk oynuyor” gibi...

Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler, 2-3 yaş dönemini kapsar. Çocuk 3-4 kelimeyi bir araya getirerek tek bir düşünceyi bütün olarak ifade eder. Çocuk; mantıklı, anlamlı ve yerinde cümleler yapar. Küçük emirleri yerine getiren çocuk, basit soruları cevaplandırır. Bütün bunlar, çocuğun konuşmaları kavradığını gösterir. Yeni sözcükler öğrenen çocuğun sözcük hazinesi gelişerek sözel iletişimi artar. Bu dönemde çocuğun söyledikleri, durum içinde değerlendirilmelidir. Örneğin “Anne çorap” dediğinde bu cümle “Annenin çorabı” anlamını taşıırken; diğeri “Anne çorabını giydi” anlamını ifade etmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu durum ve uygulama şekli, bu yapıların değerlendirilmesinde önemlidir.

Çocuk soru sormak, istek ve emirlerini bildirmek için ses tonunu değiştirmektedir. “Anne ceket” ifadesinde ses tonu değişikliği ile çocuk “Anne bu ceket mi?” sorusunu sorabilir. 2-3 yaş çocuklarının cümleleri çok açık; fakat gramer yönünden eksik olabilir. Üç sözcüklü birleşimlerde zaman ekleri, sıfatlar, zamirler, edatlar ve çekim ekleri yoktur. Bu dönemdeki üç sözcüklü birleşimler ya yeniden birleştirme (anne at + top at = baba top at) ya da genişletme (büyük kalem = çok büyük kalem) şeklinde olur. Çocuk, çok sözcüklü cümleler yaparken dilin temel yapılarını da öğrenir. Çocuğun basit düzeyde de olsa işaret sıfatlarını, işaret zamirlerini, zarfları, olumsuz yapıları soru yapılarını, çekim eklerini kullanmaya başladığı görülür.

Resim 9 : Kitaplar çocuğun sözcük hazinesini geliştirir.

Etkinlik;

Uygulama : Özne-yüklem-nesne yapısına uygun cümleleri artırmak amacıyla resimli kartlardan bir seri oluşturularak bu kartlarla oynanabilir. Örneğin “Ali elma yiyor”, “Ayşe resim yapıyor” gibi... (Üç sözcüklü birleşimler ile ilgili etkinlik)

- Ø **Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi,** 3-6 yaş dönemini kapsar. 3-4 yaş çocuğunun kelime hazinesi gelişir. Yeni sözcükler öğrenirken, bildiği sözcükleri daha esnek kullanır. Ana dilinin temel yapılarını öğrenir. Kendini rahatça ifade eder. Dil kullanımı çok yönlü olup duygularını, düşüncelerini ilişkilerini anlatır. Fısıldamayı öğrenir. Hayali oyunda dil kullanır. Çocuk, kendine dönük açıklamalar yaparak benmerkezci konuşma sergiler. Söz diziminde özne, nesne ve yüklem arasındaki fonksiyonel ilişkileri anlar. Çekim kurallarının görülmeye başladığı dönemdir. Çocuk geçmiş, şimdiki ve geniş zaman eklerini kullanır. Çocuk önce “Kedi içer.” derken şimdi “Kedi içiyor.” şeklinde kullanır. “ Nerede, ne zaman?” 3 yaş civarında olan çocuklar ne, kim? sorularını genişletirler. Yetişkinlerin kullandığı soru formlarındaki cümleleri, 4 yaşlarında üretmeye başlarlar.

4-5 yaşta çocuk dili kolay ve doğru kullanılır. Anne ve babasının ses perdesini taklit eder. Dili kullanmada kız çocukları, erkek çocuklarına göre daha iyidir. Benmerkezci konuşma sürdüğü görülür. Sözcük sayısı artmaya devam eder. Kelime hazineleri 1000 kadardır. Önceki döneme göre daha karmaşık cümle yapısı kullanmaya başlarlar. Çoğul kullanımı doğru yapılır.

5-6 yaşındaki çocuğun, dili kullanımı bir yetişkin diline benzer. Sosyal etkileşimde konuşma artar ve anlaşılır biçimde olduğu görülür. Çocuk, yetişkini daha az taklit eder. Çekim kuralları ve kişi zamirlerinin çekimi de doğru kullanılır. Çocuk, 5 yaşına geldiğinde olayları sırasına göre anlatır. “Elimi yıkadım ve yemeğimi yedim” gibi. Olayları “önce-sonra”, “sırasına dizme”; geçmiş, şimdiki, gelecek” zamanı kullanımı gelişir. Çocuk, 5 sözcük içeren cümleler kurabilir. Çocuklar 6-7 yaşlarında birlikte yaşadıkları yetişkin gibi konuşurlar. Sözcük sayısı ortalama 2000 kadardır. 8 yaşına geldiğinde sözcük sayısı 3000’e ulaşır. Bu yaştan sonra dinleme süresi artar. Yaşadıkları olayları mantıklı bir şekilde anlatırlar. Telaffuzları düzgün, kelimeleri çeşitlidir.

Resim10: 6 yaşındaki çocuğun dil kullanımı

- Ø Bir çocuğun konuşması sürekli olarak eleştirilirse, bu durum onun için kötü olabilir. Sürekli eleştirmek yerine anne babaların ve çevresindeki kişilerin doğru konuşarak çocuk için model olmaları önemlidir.

Etkinlik;

Uygulama : Yetişkin çocuktan oyuncakları nereye koyduğunu söylemesini isteyebilir. “Topu sepetin içine koyuyorum gibi... (Edat kullanımı ile ilgili etkinlik)

Sayfanın birinde nesne resmi, diğer sayfada aynı nesnenin birkaç tane resmi olan bir kitap hazırlanabilir. Örneğin “Kalem” “Kalemler”, “Ağaç” “Ağaçlar” gibi.(Çoğul kullanımı ile ilgili etkinlik)

Birey sahip olma ile ilgili sorular sorar. Örneğin “Bu kalem kimin?” cevap “Ali’**nin** (İyelik belirten durumlar ile ilgili etkinlik)

Çocuğa, yaptığı etkinliği boyadıktan sonra “ona ne yaptın / ne boyadın?” gibi sorular sorulabilir (Geçmiş zaman) (Zaman kullanımı ile ilgili etkinlik).

Çocuğa ne ile oynamak, ne yemek, ne içmek soruları sorulabilir. Örneğin “Ne ile oynayacaksın?” sorusuna “Arabamla oynayacağım” cevabının verilmesi gibi. (Gelecek zaman) (Zaman kullanımı ile ilgili etkinlik)

Etkinlik-2 : Öykü Yazma

Öğrencilerden çocuklarında dilin kullanılması ile ilgili konunun önemli noktalarını yansıtan öykü (şiir) yazmaları istenir.

Etkinlik-3 : Nesi Var

Nesi var? da günlük yaşamdan sınıfa uyarlanabilecek oyunlardan biridir. “Bir durumun, bir kimsenin betimlenmesi, niteliklerinin belirlenmesi, yeni kelimelerin değişik bir yaklaşımla öğrenilmesi” ve bir konudaki bilgilerin gözden geçirilmesi, yeni bilgilerin edinilmesi amacıyla kullanılabilir. Oyunun başında sınıftaki öğrencilerden biri dışarı çıkarılarak sınıfta kalanlar, kendi aralarında dersle ilgili bir olayı ya da kavramı belirlerler ve hangi ipuçlarını vereceklerini kaynaklardan da yararlanarak kararlaştırırlar. Örneğin, Tek sözcük dönemi belirlenir. Daha sonra dışarıdaki öğrenci sınıfa gelir. Çeşitli öğrencilere “nesi var?” sorusunu yöneltir. Öğrenciler, o olayla ya da kavramla ilgili ipuçlarını verirler. “Sözcükler hareketler yoluyla öğrenilir. Tek sözcük, bir cümlenin anlamını taşıyabilir. Tek kelimeler konuşma ve etkinliğin birleşmesini sağlar” gibi ipuçları verilir. Bunu, öğrencinin belirlenen bulması ve tahmin etmesi izler. İpuçlarının sayısı ve tahminde bulunma hakkı sınıfça, özellikle belirlenen olayın ya da kavramın güçlüğü göz önünde bulundurularak karara bağlanır. Öğrenci, tahminlerinde yanılırsa biraz daha ipucu ve tahmin hakkı vermek mümkündür. Nesi var oyunu, öğrencilere bildiklerini oyun oynayarak eğlenceli bir biçimde gözden geçirme fırsatı verir.

1.4. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler

Dil yeteneği ile zihin yeteneği arasında doğru bir orantı vardır. 2 yaşına kadar çocuğun çıkardığı seslerle zekânın ilişkisinin olmamasına karşın, 2 yaşından sonra dil gelişimiyle zekâ arasında sıkı bir ilişki olduğu görüşü ağır basmaktadır. Erken konuşan çocukların zekâ düzeylerinin genellikle normal ya da normalin üstünde olduğu ve dilin zekâyâ bağlı olarak geliştiği görüşü kabul edilmektedir. Dilin kazanılması, çocuğun bilişsel gelişimine dayanmakta olup zihinsel uyum süreçlerinin her biri algılama, kavram geliştirme ve dilin kazanılmasıyla yakından ilişkilidir.

İşitme algısının normal olması, sağlıklı dil gelişimi açısından önemlidir. Duyma kusuru olan bebeklerin 6-9 aylar arasında yapılan ses oyunları döneminde normallerden ayrıldığı, bebeğin dil gelişiminin aksadığı belirtilmiştir. **Görsel algılama** dil gelişimi için belirleyici olmakta; ciddi görme kaybı olan çocukların dil gelişimleri, görmesi normal olanlara göre daha geç başlamaktadır.

Şiddetli ve uzun hastalıklar; çocuğun dili kullanmasını, konuşmasını 1-2 yıl geciktirebilir. Çocuğun hastalık nedeniyle başkalarıyla iletişimi ve haberleşmesi kısıtlandığında ve konuşmaya daha az yöreklendirildiğinde konuşmasını geciktirir.

Olgunlaşma ve öğrenme ile ilgili öğeler, çocuğun dil gelişiminde önemlidir. Çocuğun, dili akıcı kullanabilmesi için öğrenme sürecinden geçmesi gerekir. Çocuğun dil öğreniminin önemli kısmı kendi girişimi ile olur. Çocuk dili, örnek aldığı modeli taklit ederek gelişir. Dil gelişimindeki değişiklikler, çocuğun yaşı arttıkça gelişmektedir. Dil kazanımı, temelde aynı sırayı izlese de bu gelişimin hızı **sosyal çevreden** etkilenecek beslenir. Çevre uyarıcılarından yoksun ortamlarda büyüyen çocukların dil düzeylerinin düşüklüğü, çevrenin dil gelişimi üzerindeki önemini belirtir. Çocuğun okuduğu ya da okunduğu kitap sayısı, anne babanın çocukla meşgul olma derecesi ve oynadığı oyunlar dil gelişimini etkiler. Yetişkinlerin bebekle erken dönemden başlayarak kurdukları sözel iletişim, bebeğin dili öğrenmesinin temelini oluşturur.

Resim 11 : Dil kazanımı ve çevre

Çevre ve özellikle anne tarafından çocuğa sunulan sözel uyaran zenginliği dil gelişimini olumlu etkiler. Yetişkinlerle uzun süre birlikte olan çocuk düzgün konuşur. Bakımevlerinde büyüyen çocuklar, aile içinde büyüyen çocuklara oranla daha çok ağlarlar; fakat daha az hecelerler. Bunları, konuşmayı daha geç öğrenirler. Bu sonuca göre kişisel ilişkiler, dil gelişimi için önemli bir etkidir. Aile bireyleri özellikle anne ile çocuk arasındaki sağlıklı ilişkiler, dil gelişimini olumlu etkiler. Bu konuda ailenin genişliği de önemlidir. Ailede tek olan çocuk daha çabuk ve düzgün konuşur, çünkü ailenin ilgi merkezidir. Çocuğun konuşmaya **teşvik edilmesi, cevap vermeye cesaretlendirilmesi** dil gelişimi için önemlidir. Çocukla konuşmak, oyun oynamak, kitap okumak dil gelişimini destekler. Çocukların çevresindeki kişilerle yaptığı konuşmalar, onun dil gelişimi için önemlidir. Yetişkinlerle sürdürülen çocuklar soru cevap alışverişleri, çocuğun bilmediği dil yapılarını öğrenmesine olanak sağlar.

Resim 12 : Çocuğun konuşmaya teşvik edilmesi gerekir.

Konuşmayı öğrenmede **cinsiyet** de önemlidir. Konuşmayı erkek çocuklar kızlara göre daha geç öğrenirler. Hayatın ilk yıllarında erkek çocukların cümleleri daha kısa, gramer yapılarının ve telaffuzlarının kızlara oranla daha bozuk olduğu belirtilir.

Sosyoekonomik koşullar da etkilidir. Dil gelişimindeki değişiklikler, sözcük dağarcığının sınırı, dilin doğru kullanılışı ve ifade etme becerisi çocuk büyüdükçe gelişir. Sosyoekonomik durumu iyi ailelerin çocukları erken ve düzgün konuşur. Yapılan bir araştırmada sosyoekonomik durum yönünden farklı olan çocuklar, toplam konuştukları sözcük sayısı ve ortalama cümle uzunluğu açısından karşılaştırıldıklarında 7-36 aylık yaşlarda geniş farklılıklar bulunmuştur. Bu çocukların toplam konuştukları sözcük sayısı ve ortalama cümle uzunluğu ile ebeveyn eğitimi, mesleği olması ve gelir düzeyi gibi sosyoekonomik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Yedi yıl sonra ilkokulda bu çocukların sözel becerileri ve akademik başarılarının (okuma ve heceleme) 7-36 aylık döneme ilişkin sosyoekonomik durum ve dil ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Etkinlik-4 : Köşelenme

Dil gelişimini etkileyen faktörlerden hangisi en etkilidir? Öğrencilerle birlikte en etkili faktör değerlendirilerek seçilen faktörler, kartlara yazılarak sınıfın çeşitli köşelerine asılır. Öğrencilerden, kendilerine en uygun faktörün olduğu köşeye gitmeleri istenir. Aynı köşeyi tercih edenlerin oluşturduğu grup, o faktörü seçme nedenlerini tartışır ve gerekçelerini hazırlayarak sınıfa sunar. Sınıfça tartışılarak, sınıfça karar alınır.

1.5. Konuşma ve Dil Gelişimi Bozuklukları

Dil ve konuşma bozukluklarının nedenleri aşağıdaki şekilde görülmektedir.

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARININ NEDENLERİ	
Organik Bozukluklar	Fonksiyonel Bozukluklar
Ø Ağızda yapı bozuklukları (kurtağzı...)	Ø Çocuğun yaşadığı çevre
Ø Merkezi sinir sistemi bozuklukları	Ø Ailede yöresel dilin konuşulması
Ø Duyu organlarındaki bozukluklar (görme ve işitme kaybı)	Ø Ailede birden fazla dilin konuşulması
Ø Bilişsel bozukluklar (zekâ gerilikleri)	Ø Ciddi sosyal ve duygusal bozukluklar
Ø Motor bozukluklar	Ø Aile içi problemler
	Ø Ciddi duygusal sorunu olan çocuklar

Şekil 2 :Dil ve konuşma bozukluklarının nedenleri

Dil ve konuşma bozuklukları türleri aşağıdaki gibidir.

- Ø Ses bozuklukları
- Ø Ekleme (söyleyiş) bozuklukları
- Ø Ritim bozuklukları (kekemelik)
- Ø Gecikmiş dil ve afazi (söz yitimi)

1.5.1. Ses Bozuklukları

Sesin şiddet, perde, ton, esneklik, yaş, cinsiyet ve duruma göre sürekli olarak beklenenden farklılık göstermesi ve iletişimi etkileyecek farklılıkların bulunması ses bozuklukları olarak tanımlanır. Ses bozuklukları, dört grupta toplanarak açıklanabilir.

Sesin şiddetindeki bozukluklar, sesin gereğinden fazla gür ve çok zayıf olması olarak tanımlanır. Bu durumlar dinleyeni rahatsız eder.

Sesin perdesindeki bozukluklar, kişinin sesi yaşına ve cinsiyetine göre beklenenden daha yüksek (tiz) ya da alçak (pes) olması olarak tanımlanır. Normal konuşma sırasında yüksek ve alçak tonlar arasında yumuşak geçişler vurgulama sağlarken konuşmanın dinlenmesini ilginç hâle getirir. Sesin perdesini değiştirmeden (monoton konuşan) konuşan kişiyi dinlemek insanı rahatsız eder. Ergenlik döneminde, ses perdesinde kırılmalar görülür. Bu kırılmalar, daha sonraki yaşlarda devam ederse sorun olabilir.

Sesin tonundaki bozukluklar, burun yolundan çıkması gerekmeyen seslerin, burun yolundan çıkması sesin tonunda bozuklukların görülmesine neden olabilir.

Sesin esnekliğindeki bozukluklar, konuşmanın dinleyenin izleyebilme gücünden hızlı ya da normalden yavaş olması olarak tanımlanır. Konuşmadaki olağan dışı duraklamaların yapılması, sesin monoton olması gibi durumlar esnekliğe ilişkin problemlerdir.

Konuşma organlarındaki yapısal bozukluk ve rahatsızlıklar, gırtlaktaki sorunlar, sinir sistemindeki bozukluklar, çevresel etmenler ses bozukluğu nedenleri olarak sayılabilir. Çocuktaki ses bozukluğunun nedenleri, türü belirlenir ve çocuk konuşma eğitimine alınır.

1.5.2. Ekleme (Söyleyiş) Bozuklukları

Ana dilinin seslerini (bağımsız ya da birleşik seslerini) doğru ya da anlaşılır biçimde çıkaramıyor, birbirine gereği gibi ulanmasında ya da bu seslerin çıkarılması ya da ulanmasında yaşitlarından çok fazla ayrılık gösteriyorsa bu olay ekleme (söyleyiş, artikülasyon) bozukluğu olarak tanımlanır. Ekleme (söyleyiş, artikülasyon) bozukluğu, dört grupta toplanarak açıklanabilir:

Sesin düşürülmesi (atlamalar), konuşma sırasında bir sözcüğü oluşturan seslerden bir ya da birkaçının atlanmasıdır. Örneğin “tavşan” yerine “taşan” “saat” yerine “sat” gibi durumlar sesin düşürülmesidir.

Sesin değiştirilmesi (yerine koyma), çocuğun; sözcüğün başında, ortasında ya da sonundaki çıkarılması kendisine zor gelen bir sesin yerine kendince kolay çıkarabileceği bir sesi kullanarak konuşması olarak tanımlanır. En sık görülen ekleme (artikülasyon) bozukluklarından biridir. Örneğin “sarı” yerine “sayı”, “kara” yerine “kaya”, “arı” yerine “ayı” gibi durumlar sesin değiştirilmesidir.

Ses ekleme, sözcük içinde olmayan bir sesin eklenerek söylenmesi olarak tanımlanır. Bazı çocuklar, iki ünsüz sesin arasına bir ünlü ekleyerek “saat” yerine “sahat” gibi söyler. Bazı çocuklar belirli bir kurala uymaksızın ekleme yapar. Örneğin, “avlu” yerine “havlu” “eşek” yerine “eşşek” gibi durumlardır.

Ses bozulması, sesler tam ve doğru olmamakla birlikte gerçeğine yakın ya da ses, konuşma dilinde olmayan yeni bir ses olarak ortaya çıkar. Sesi tanımak güçtür. Pek rastlanmamaktadır.

İşitme ve konuşma organlarındaki yapısal bozukluklar, dudak ve damak yarıkları, evdeki yetişkinlerin çocuğa iyi model olmaması ekleme bozukluğunun nedenleri arasında

yer alabilir. Bunların yanında cinsiyet, ailenin sosyoekonomik düzeyi, ailesel ve genetik etkenlerle olumsuz çevre koşulları da artikülasyonun oluşumunda etkilidir. Bu bozukluğun düzeltilmesi için nedenlerin ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi ve çocuğun konuşma eğitimine alınması gerekir.

1.5.3. Ritim Bozuklukları (Kekemelik)

Konuşma için gerekli olan sesler, heceler veya sözcüklerde uzatma, tekrarlama, irkilme, duraklama ve bazen de bunların yanında el, yüz, kol ve vücut hareketleri gibi belirtilerle konuşmanın ritim ve akıcılığında oluşan bozukluk olarak tanımlanır. 2-4 yaşları arasındaki çocuklarda kekeleme sık görülen bir durumdur. Kekemelik birincil ve ikincil devre olmak üzere 2 grupta incelenir:

Birincil devre kekemelikte sorun sadece konuşmanın kendisinde olup konuşana geçmemiştir. Konuşma sırasındaki kararsızlık, tutulma, tekrarlama veya uzatma şeklinde akıcılıkla ilgili bozukluktur. Çocuk, konuşmasının sorunlu olduğunun ya da başkalarının konuşmasından farklı olduğunun farkında olmadığı için konuşmaktan çekinmez.

İkincil devre kekemelikte, konuşmanın kendisiyle birlikte konuşmaya eşlik eden jest, mimik ve vücut hareketlerinde de birtakım görüntüler olur. Konuşan kişide, konuşmaya başlayamama, duraklama, tekrarlama, patlama ve uzatma gibi belirtiler olur. Bu belirtilere jest, mimik, el, kol ve vücut hareketleri de katılır. Kişi konuşmasının bozuk olduğunun farkında olduğundan kekelerim kaygısını taşır. Bu kaygı, onun tekrar kekelemesinin nedenidir.

Kekemelerin bazıları, yalnızken ya da yakınları ile normal konuşurken, yabancılarla konuşurken konuşma akıcılıklarını yitirirler. Bazılarının konuşurken kekeledikleri; ama şarkı söylerken ya da okurken kekelemedikleri görülür. Kekemelik çocuktan çocuğa farklılık gösterir.

Kekemelikte konuşmanın akıcılığını bozan engelleri ortadan kaldırmak, çocuk tarafından problemin farkına varılmasını sağlamak, çocuğun problemini çözmesi için istekli hâle getirmek gerekir.

1.5.4. Gecikmiş Dil ve Afazi (Söz Yitimi)

Gecikmiş dil, çocuğun beklenen zamanda dilini geliştirememesi yaşlarına göre anlama ve anlatmada güçlük yaşaması olarak tanımlanır. Bu tanımlamada çocuğun yaşı ile dil gelişimi arasında bir paralellik dikkate alınır. Bu çocukların kelime dağarcığı sınırlıdır. Dillerinde anlatım noksanlığı, gramer ve söz dizimi yanlışları vardır. Bu çocukların arzu ve duygularını jest, mimik ve hareketlerle anlatmaya çalıştıkları, çevrelerindeki konuşmalara pek ilgi göstermedikleri, durmadan anlamsız sesler çıkardıkları, yalnız kalmaktan hoşlandıkları görülmüştür.

Zihinsel gerilikler, uzun süren hastalıklar, çevresel etkenler, duygusal problemler gecikmiş dilin nedenleri arasında sayılabilir. Bu bozukluğun düzeltilmesi için problemin türünü ve ayrıntılarını bilmek, çocuğu konuşmaya istekli hâle getirmek, görsel ve sözel ifadelerin birlikte sunulduğu oyun etkinliklerinden eğitimde yararlanmak gerekir.

Afazi (söz yitimi) bozukluklar, bireyin dile ait sembolleri kullanmasını ve birbirinden farklı durumlara uygun biçimde davranmasını engelleyen bir yoksunluk durumudur. Bu durum, sembolleştirme sürecinde ortaya çıkar. Bu nedenle afazi, sembol davranışların yokluğu ya da bozulması olarak ifade edilir. Beyin tümörleri, kafa travmaları, epilepsi ve enfeksiyonlar nedenlerindedir. Değerlendirme yapılır. Değerlendirmeye uygun program yapılarak eğitim verilir.

Etkinlik-5

ve konuşma bozuklukları ile ilgili kavram haritası oluşturarak altına nedenlerini yazınız.

Etkinlik-6 :

Dil ve konuşma bozuklukları türleri ile ilgili kavram haritası oluşturunuz.

Etkinlik-7 : Top Taşıma

Öğrenciler, iç içe iki çember oluşturur. İç ve dış çemberdekiler yüz yüze gelecek ve ikişerli eşleşecek biçimde ayakta dururlar ya da otururlar. Verilen dil ve konuşma bozuklukları türleri konusu ile ilgili olarak önce karşı karşıya oturanlar birbiri ile görüş alışverişinde bulunurlar. Sonra her biri ters yönde kayarak önceki eşinin yanındaki ile yeni bir ikili oluşturur ve konuşmaya devam eder. Böylece her öğrenci, birkaç eşle ayrı ayrı görüşme fırsatı bulmuş olur.

1.6. Vygotsky'e Göre Dil Gelişim Dönemleri

Lev Vygotsky, erken çocukluk dönemi çalışmalarında öğrenmenin sosyokültürel yönlerine değinerek katkı sağlayan Rus psikoloğudur. Çalışmaları; kültürün ve toplumun, çocukların neyi, nasıl öğrendiğini etkilediği görüşüdür. Vygotsky göre eğitimciler, çocukların öğrenmeleri için eğitsel kararlar alırken çocukların sosyal ve kültürel geçmişlerini düşünmeleri gerekir. Vygotsky göre çocuklar, diğerleri ile etkileşim yoluyla öğrenirler. Çocukların öğrenmelerinde çevrelerindeki kişilerin etkileri çoktur. Kültürel bir araç olan dil, çocuğun fiziksel ve sosyal çevresini yansıtır. Dilin kullanımı, bilişsel gelişim açısından da önemlidir. Çocuklar, düşüncelerini anlatmaya başladıklarında daha üst düzeyde düşünme biçimi geliştirmeye başlar. Daha büyük yaşlardaki çocuklar ve yetişkinler, çocuğun bilişsel

gelişiminde önemli bir role sahiptir. Çünkü çocuğun daha karmaşık düşüncelere kavramlara ve becerilere doğru ilerlemesine rehberlik etmeleri **potansiyel gelişim alanı teorisi** olarak ifade edilir. Teoriye göre eğitimcinin, çocuğun kendi başına yapabildiği etkinliklerden, başarılması daha güç olan etkinliklere katılımına teşvik ederek, çocuğun gelişiminde daha üst seviyeye çıkması için desteklenmesi gerekmektedir. Potansiyel gelişim alanı teorisi, daha çok bilişsel gelişim için uygulanabilir olmakla beraber; dil gelişimi için de uygulanmaktadır. Vygotsky, dili tüm üst düzey bilişsel süreçler için dayanak olarak görmektedir. Vygotsky, ifade edici dil gelişimi üzerinde de durmuştur. Çocuklar, dil aracını kendilerini uzmanlaştırmak, düşünce ve hareket özgürlüğünü yaşamak için kullanırlar. Çocuklar kendi kendine konuşarak kendilerini yönlendirirler.

Çocuk, daha yeterli olan yaşlılarıyla ve kendini destekleyen yetişkinlerle çalışarak daha karmaşık olan etkinlikleri başarılı olarak yapar. Böylece kendi potansiyel gelişim seviyesinde çalışır. Örneğin 2 yaşındaki Ali, biraz daha köfte istediğinde “daha” der. Ablası “Daha fazla köfte mi?” diye yanıt verir ve Ali: “Daha fazla köfte” diye yanıt verir. Bu paylaşılan etkileşim yoluyla Ali, iki sözcüğü birleştirerek istediğini ileten bir cümle kurmuş olur. Ablası Ali’nin var olan dil kullanım seviyesini daha karmaşık bir seviyeye taşımasına yardım eden desteği, Ali’nin potansiyel gelişim alanında olduğunu gösteren gelişimini geliştirir. Vygotsky, dili tüm üst düzey bilişsel süreçler için dayanak olarak görmektedir.

Wood, Bruner ve Ross, Vygotsky, potansiyel gelişim alanı üzerinde çalışmışlar ve çocuğun daha üst düzeyde öğrenmeye çıkmasına yardım eden eğitimcinin sağladığı desteği ifade etmek için **yapı kurmak terimini** kullanmışlardır. Görevin kendisi değişmemekle birlikte desteğin miktarı veya seviyesi, çocuk görevi kendi başına yapabileceğine kadar aşamalı olarak azalmaktadır. **Yapı**, çocuğun yeni bilgisini yeterli olmaya başlayınca kadar gittikçe azalan destekle denemesine olanak verir. Yapı kurmak yönergelerde, ipuçlarında, model olmada veya uygulayarak öğrenmede de yer alır. Sevdiği bir anaokulu şarkısını, şiirini, tekerlemeyi tekrar etmeyi öğrenen küçük bir çocuk, şarkının (şiirin, tekerlemenin) birkaç sözcüğünü öğretmeniyle birlikte söylemeye başlar. Şarkıyı, (tekerlemeyi, şiiri) birkaç kez tekrarladıktan sonra, eğer öğretmen çocuğun boşlukları doldurmasına izin vermek için şarkı (tekerleme, şiir) sırasında boşluklar bırakırsa, çocuk kendi başına daha fazla sayıda sözcüğü söylemeye başlar. Bu çocuğun, görevi kendi başına yapabileceğine kadar desteğin aşamalı olarak çekildiği yapı oluşturma için iyi bir örnek teşkil eder.

1.7. Dil Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Çocuğun, çevresini tanıyıp araştırma yapabilmesi için bilişsel gelişiminin sağlıklı olması gerekir. Bütün gelişim alanları, birbiriyle ilişkili olup birbirinden ayrı düşünülmediği için dil gelişimi de diğer gelişim alanlarıyla ilişkilidir. Örneğin dildeki gelişmeler, kavram oluşması ve problem çözmedeki ilerlemelere olanak sağlar. Dil gelişiminde olan bazı aksaklıklar, diğer gelişim alanlarında da problemlerin yaşanmasına neden olabilir.

Fiziksel yönden gelişmiş çocuğun, motor yetenekleri de gelişmiş ve olgunlaşmıştır. Motor yeteneklerin olgunlaşması; dilin kullanılmasında, seslerin çıkarılmasında etkilidir. Gelişmiş bir sosyal çevrede yetişen çocuğun anlatımının daha düzgün ve kelime hazinesi daha zengindir. Sosyal iletişime girdiğinde, dilini kullandığı görülür. Duygusal yönden problemlerin olmaması ve huzurlu bir ortam, dil gelişimini olumlu yönde etkiler.

Dil gelişimi, bilişsel gelişim ve sosyal motor gelişim arasında da iş birliği vardır. Çocuğun, çevresindeki insanlarla iletişim kurabilmesi sosyal bakımdan gelişmiş olmasını gerektirir. Dili kullanıp soru sorması, konuşabilmesi için bilişsel ve dil gelişiminde problem olmaması gerekir. Dil gelişimi, bilişsel gelişimde çocuğun duygusu, motive olması, kişiliği de etkili olmaktadır. Örneğin kaygılı, sıkıntılı olan ve kendine güvenmeyen bir çocuk, daha az kaygılı ve sıkıntılı ve kendine güvenen çocuğa kıyasla problem çözmede ve kendini ifade etmede daha başarısız olabilir.

Dil gelişimi ile bilişsel gelişim paralellik gösterir ve tamamen iç içe bir gelişim alanıdır. Ayrıca bireysel farklılıklar mevcuttur. Bir gelişim alanındaki problem, diğer gelişim alanlarını etkiler. Bundan dolayı tüm gelişim alanlarının birbiri üzerinde etkisi vardır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuğun dil gelişimi özelliklerini araştırınız. Bu özelliklere uygun etkinlik seçerek hazırlayınız. Etkinliğinizi erken çocukluk eğitim kurumlarında çocuklara uygulayınız. Etkinliğinizi fotoğraflarla ve kamera çekimleri ile destekleyerek sunuş hazırlayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişiminin özelliklerini inceleyiniz.	Ø Çocuğun yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişiminin özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
Ø Vygotsky'e göre dil gelişim dönemlerini inceleyiniz.	Ø Vygotsky'e göre dil gelişim dönemlerini dikkatli olarak araştırınız.
Ø Çocukların dil gelişim özelliklerine uygun materyal inceleyiniz.	Ø Çocukların dil gelişim özelliklerine uygun materyali yaratıcı, estetik dikkatli olarak araştırınız.
Ø Yaş gruplarının dil gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri belirleyerek seçiniz.	Ø Yaş gruplarının dil gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri tertipli, düzenli, yaratıcı ve estetik olarak belirleyiniz.
Ø Etkinlikleri uygulamadaki amacınızı belirleyiniz.	Ø Çocuğun hangi dil gelişim özelliğini ölçtüğünüzü belirtiniz.
Ø Etkinlik için uygun araç-gereçlerinizi (materyal) seçiniz.	Ø Araç-gerecin çocuğun gelişimine uygun, dayanıklı ve kullanışlı olmasına dikkat ediniz.
Ø Etkinlik için uygun araç-gereçlerinizi hazırlayınız.	Ø Mukavva, resim, makas, yapıştırıcı gibi malzemeleri temin ediniz. Ø Etkinlik için uygun araç-gereçlerinizi hazırlarken yaratıcı ve estetik olunuz. Ø Etkinlik için uygun araç-gereçlerinizi hazırlarken temiz ve düzenli olunuz.
Ø Etkinliğin amacını ve uygulama basamağını çocuklara anlatınız.	Ø Düzgün cümleler kurmaya ve Türkçe'yi iyi kullanmaya dikkat ediniz.
Ø Etkinliği çocuklara uygulayınız.	Ø Çocuklara karşı güler yüzlü ve hoşgörülü davranınız.

Ø Etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurunuz.	Ø Olumlu iletişimde bulununuz. Ø Çocuklara karşı sabırlı ve anlayışlı olunuz.
Ø Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.	Ø Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından güvenilir olarak değerlendiriniz. Ø Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından objektif olarak değerlendiriniz.
Ø Etkinliğinizi çocuklara uygularken fotoğraf çekiniz.	Ø İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz.
Ø Etkinliğinizi çocuklara uygularken kamera ile çekiniz.	Ø İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz.
Ø Çocukların dil gelişim özellikleri, etkinlikte çektiğiniz fotoğraf ve kamera çekimleri ile sunuş hazırlayınız.	Ø Sunuşunuzu dikkatli, yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.
Ø Çocukların dil gelişim özelliklerini ve etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirerek arkadaşlarımızla paylaşınız.	Ø Raporunuzu hazırlarken istekli, dikkatli düzenli, temiz ve titiz olunuz.
Ø Etkinliğinizle ilgili sunuşlarınızı ve raporlarınızı diğer kurumlarla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak arkadaşlarımızla tartışınız.	Ø Etkinliğinizle ilgili sunuşlarınızı ve raporlarınızı diğer kurumlarla benzerlik ve farklılıkları objektif olarak karşılaştırınız.

PERFORMANS DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri		Evet	Hayır
1.	Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişiminin özelliklerini incelediniz mi?		
2.	Vygotsky'e göre dil gelişim dönemlerini incelediniz mi?		
3.	Çocukların dil gelişim özelliklerine uygun materyal incelediniz mi?		
4.	Yaş gruplarının dil gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri belirleyerek seçtiniz mi?		
5.	Etkinlikleri uygulamadaki amacınızı belirleyiniz mi?		
6.	Çocuğun gelişimine uygun araç-gereç seçtiniz mi?		
7.	Araç-gereçleri hazırladınız mı?		
8.	Araç-gereçlerin çocuğun dil gelişimine uygun olmasına dikkat ettiniz mi?		
9.	Etkinliğin amacını ve uygulama basamağını çocuklara anlatınız mı?		
10.	Etkinliği çocuklara uyguladınız mı?		
11.	Etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurdunuz mu?		
12.	Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından değerlendirdiniz mi?		
13.	Etkinliğinizi çocuklara uygularken fotoğraf çekiniz mi?		
14.	Etkinliğinizi çocuklara uygularken kamera ile çekiniz.		
15.	Etkinlikte çektiğiniz fotoğraf ve kamera çekimleri ile sunuş hazırladınız mı?		
16.	Çocukların dil gelişim özelliklerini ve etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
17.	Etkinliğinizle ilgili sunuşlarınızı ve raporlarınızı diğer kurumlarla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak arkadaşlarınızla tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonunda “hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız, öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın hepsi “evet” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

- Çocuklar tarafından tüm seslerin çıkarılması 8 yaşlarına kadar sürer.
- İki sözcüklü ifadeler döneminde, sadece anlam taşıyan sözcüklerden oluşan bu cümleler telgraf konuşması olarak ifade edilir.
- Yapı, çocuğun yeni bilgisini yeterli olmaya başlayıncaya kadar gittikçe azalan destekle denemesine olanak verir.
- Çocukta ses bozukluğunun nedenleri, türü belirlenir ve çocuk konuşma eğitimine alınır.
- Kekemelerin her zaman kekeledikleri görülür.

Aşağıdaki sorularda boş olan yerlere uygun olan kelime / kelimeleri işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

- Seslerin, kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren bir süreç olarak tanımlanır.
A) Dil gelişimi B) Dil C) Konuşma D) İletişim
- Çocuklar, yaklaşık olarak yaşlarına kadar tüm ünlü ve ünsüz sesleri çıkarabilirler.
A) 2 B) 2,5 C) 3 D) 3,5
- Anne-babanın eğitimi, mesleğinin olması, gelir düzeyi gibi durumlar dil gelişimini etkileyen faktörlerdendir.
A) Sosyal çevre B) Olgunlaşma öğrenme
C) Sosyoekonomik D) Duyu algısı
- Çocuğun daha karmaşık düşüncelere kavramlara ve becerilere doğru ilerlemesine rehberlik etmeleri teorisi olarak tanımlanır.
A) Potansiyel gelişim alanı B) Vokal jimnastik alanı
C) Yapı kurma alanı D) Ses, sözcük alanı

5. Örneğin “tavşan” yerine “taşan” “saat” yerine “sat” gibi durumlar
.....olarak açıklanır.
A)Sesin değiştirilmesi B) Ses ekleme C) Sesin bozulması D) Sesin düşürülmesi

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği kurşun kalem kullanarak işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

1. Bütün çocuklar dillerini hangi yaşlar arasında öğrenirler?
A) 1-3 yaş arası B) 2-4 yaş arası C) 2-5 yaş arası D) 3- 6 yaş arası
2. Aşağıdakilerden hangisi dilin fonksiyonlarından **değildir**?
A) Dil, olayları nesnelere durumunu ifade ederek açıklar.
B) Dil, sadece heyecan ve duyguları ifade eder.
C) Dil, kendi materyalini kendi geliştirirken en önemli aracı konuşmadır.
D) Dil, arzu ve isteklerimizi ifade etmek için kullanılır.
3. Konuşma dilinde anlamını ayırt etmeye yarayan en küçük ses birimlerini oluşturur?
A) Ses sistemi B) Sıra sistemi C) Dil sistemi D) Anlam sistemi
4. Aşağıdakilerden hangisi dilin kazanılması ve gelişimini etkileyen etmenlerden **değildir**?
A) Duyusal engel B) Zihinsel engel C) Uyarım eksikliği D) Duygusal engeli
5. Çocuğun ses oyunları oynadığı, ses üretiminin başladığı, rastgele olarak çıkarılan a, u, o, ünlü seslerini uzattığı, yumuşak damak ve gırtlak seslerini çıkardığı 6 hafta ile 3 ay arasındaki dönem aşağıdakilerden hangisidir?
A) Konuşma öncesi dönem – gıgıldama dönemi
B) Konuşma öncesi dönem – yeni doğan dönemi
C) Konuşma öncesi dönem – mırıldanma dönemi
D) Konuşma dönemi – ses, sözcük dönemi
6. Aşağıdakilerden hangi dönemin görülmemesi, bu dönemde dil problemlerinin, işitme kaybı, zihinsel gerilik gibi durumların ortaya çıktığını gösterir?
A) Tek sözcük dönemi
B) Mırıldanma dönemi
C) Mırıldanmanın tekrarı dönemi
D) İki sözcüklü ifadeler dönemi
7. Tek sözcük döneminde “atta” kelimesi sokağa gitmeyi anlatır. Bu durum aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Tek sözcükler, bir cümlenin anlamını taşıyabilir.
B) Sözcükler, hareketler yoluyla öğrenilir.
C) İlk sözcükleri, başka nesnelere içinde genişletir.
D) Bu tek kelimeler, konuşma ve etkinliğin birleşmesini sağlar.

8. Aşağıdakilerden hangisi 3-4 yaş çocuğunun özelliğidir?
A) Küçük emirleri yerine getirir.
B) Geçmiş, şimdiki ve geniş zaman eklerini kullanır.
C) Basit soruları cevaplandırır.
D) Soru sormak isteklerini bildirmek için ses tonunu değiştirebilir.
9. Aşağıdakilerde hangisi dil ve konuşma bozukluklarını etkileyen fonksiyonel bozukluk çeşididir?
A) Ağızda yapı bozuklukları
B) Merkezi sinir sistemi bozuklukları
C) Çocuğun yaşadığı çevre
D) Motor bozukluklar
10. Konuşma için gerekli olan sesler, heceler veya sözcüklerde uzatma, tekrarlama, irkilme, duraklama ve bazen de bunların yanında el, yüz, kol ve vücut hareketleri gibi belirtiler aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Ritim bozuklukları
B) Gecikmiş dil
C) Afazi
D) Eklemleme bozukluğu

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Cevaplarınız doğru ise diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ - 2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında dil gelişimi özelliklerine uygun araç gereç hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Çevrenizde bulunan erken çocukluk eğitim kurumlarından, ailelerden, kitapçılardan elektronik ortamdan ve oyuncakçılardan çocukların dil gelişimi özelliklerini uygun araç gereçleri araştırınız. Bu araç-gereçlerin fotoğraflarını ve kamera çekimlerini ve çocuğun dil gelişimi özelliklerini içeren elektronik ortamda sunu oluşturacak şekilde bir rapor halinde hazırlayınız. Edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. DİL GELİŞİMİNE UYGUN ETKİNLİKLER

2.1. Dil Gelişimine Uygun Etkinlikler

Dil gelişimine uygun bir aşama geçiren çocukların bu sırada desteklenmesi önemlidir. Çocuklar, başkalarının konuşmalarını dinleyerek ve uygun karşılıklar vererek konuşmalara katılırlar. Duygularını, düşüncelerini ve isteklerini sözel ifadelerle açıklar. Bu sırada yeni sözcükler ve bu sözcüklerin anlamlarını öğrenerek konuşmalarında kullanır. Anlamli cümleler kurarak iletişim yetenekleri geliştirirler. Çocuklara bu beceriler, etkinlikler esnasında ve günlük yaşantı sırasında yapılanlar anlatılarak kazandırılabilir.

Çocukların etkinliklerinde algılayabilme, dikkatlerini toplama, kelime dağarcığını artırma, sözlü anlatımlarını teşvik etme gibi dil işlevlerini kolaylaştıracak çalışmalara yer verilir. Dil gelişimi ile nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçe'deki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir. Çocuğun gelişim düzeyini dikkate alarak neyi yapamadıkları, başaramadıkları göz önüne alınarak yapabildiği etkinliklerden başlamak gerekir.

Çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalar:

- Ø Kullanılan materyal, çocuğun ilgisini çekmeli ve onun gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
- Ø Kullanılan sözcükler, çocuğun anlama düzeyinde olmalıdır.
- Ø Yetişkin ya da eğitimci, çocuk için iyi bir model teşkil etmelidir.

- Ø Çocuğun yetişkine dikkat etmesi önemlidir. Eğer çocuk, seçilen materyallere ve konuya ilgi göstermiyorsa etkinlik çocuğun ilgi gösterdiği konuya ve materyallere yönelik olarak hazırlanmalıdır.
- Ø Çocuk, yapılan etkinliğe ne kadar istekli olursa o kadar çabuk öğrenir.
- Ø Etkinliklerin çoğu farklı amaçlar içinde yer almalıdır. Örneğin kum ve su gibi görme, dokunma ve işitme ile ilgili organları uyaran araştırma niteliğindeki oyunlar ve hayalî oyunlar anlama ve ifade etmeyi geliştirmek için kullanılabilir.
- Ø Materyalleri amacına uygun kullanmadan önce çocuğa onları tanınması için fırsatlar sunulmalıdır.
- Ø Çocuk bir etkinlikte uzun süre ilgileniyorsa etkinlik değiştirilmemeli, bu durum, çocuğun o etkinlikte öğrendiği bir şeylerin olduğunu gösterir. Çocuğun hareketlerinde monotonlaşma görüldüğünde mutlaka yeni materyal verilmelidir.
- Ø Çocuğun ilgisini çekmeyen bir etkinlikte ısrarcı olunmamalıdır.
- Ø Çocuğun öğrendiklerini pekiştirebilmesi için gerekli olan tekrarlar yapılmalıdır.
- Ø Çocuğa hatalarını düzeltmesi için zaman tanınması çocuğun kendisine olan güvenini geliştirecektir.
- Ø Genelleme yapabilme özelliği, etkinlikler için önemlidir. Çocuk yeni öğrendiği becerileri mümkün olduğunca farklı durumlarda ve etkinliklerde pek çok kez ve eğiticiden farklı kişilerle de tekrarlaması önemlidir.
- Ø Çocuğun etkinliklerde ne söylediği ile ilgilenilmeli ve söylediklerini nasıl ilettiğine dikkat edilmelidir.
- Ø Çocuk, etkinlikler sırasında çevresindekilerle iletişim kurmak istediğinde çevresindekilerin de ona cevap vermesi önemlidir.
- Ø Çocuk ile etkinlikler sırasında konuşurken ona sürekli soru soran ve onu sürekli izleyen bir yetişkin modeli olmaktan çok; onu motive edecek, kendisini ifade etmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Yengecin biri kızına:

“Öyle yan yan yürümesene! O ıslak taşlara sürtünmesene!” demiş.

Bir gün kızı dayanamamış:

“Anne, sen bir doğru yürü de ben de sana bakıp doğru nasıl yürünür öğreneyim.” demiş.

Çocuğun doğru ve güzel konuşması için önce siz yetişkinler doğru ve güzel konuşmalısınız.

Çocuklarla konuşurken dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Ø Çocukla konuşurken onun seviyesine inerek onunla göz kontağı kurarak konuşulmalıdır.
- Ø Çocukla onun ismini kullanarak, gülümseyerek konuşulmalıdır.
- Ø Kullanacağınız kelimeler ve cümlelerle çocuğa model olacağınızdan doğru kelimeleri ve dil bilgisi kurallarına uygun cümle yapılarını kullanmaya özen gösterilmelidir.
- Ø Normal ses tonu, jest ve mimikler kullanılarak konuşulmalıdır.
- Ø Çocuğa onun anlatmaya çalıştıklarını dinleyerek doğru model olunmalıdır.

- Ø Çocukla günlük yaşantınız, kendisinin veya diğer çocukların yaptığı işler hakkında konuşulmalıdır. Gerekli görülen durumlarda ona açıklama yapılmalıdır.
- Ø Çocuğun konuşması genişleterek konuşulmalıdır.

Çocuğun dil gelişimini desteklemek için dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Ø Ona kitap okunabilir.
- Ø TV izlerken onunla konuşarak konuyu anlaması sağlanabilir.
- Ø Beraber şarkı söyleyebilirsiniz, şiir ya da şarkı ezberlemesine yardımcı olabilirsiniz.
- Ø Çocuğa hikâye ve masal anlatılabilir.
- Ø Çocuktan yaşına uygun olarak hikâye ve masal anlatması istenebilir.

Resim 13 : Çocuğa kitap okunabilir

- Ø Her fırsatta onunla sohbet edin. Mesela, yemek yerken bütün aile bireyleri bir araya geldiğinde konuşma fırsatı yakalayabilir.
- Ø Sohbet ederken kelime haznesini geliştirecek şekilde konuşabilirsiniz (Örneğin havanın durumu hakkında konuşulabilir ve ona farklı hava koşullarından bahsedebilir; yağmurlu, bulutlu, güneşli, rüzgârlı, kar yağışlı, soğuk, sıcak gibi...). Böylece sohbet sırasında konuyla ilgili birçok kelimeyi öğrenmesini sağlayabilir.
- Ø Oyun oynarken ve resim yaparken onunla konuşmak, onun hem dil gelişimi hem de zihinsel gelişimi için çok önemlidir. Ayrıca onunla konuşurken de yaratıcılığının gelişmesi sağlanabilir.
- Ø Onunla konuşurken cevap vermesi için hak ve zaman tanınabilir.
- Ø Çocuğun cümlesini tamamlamasına izin verilebilir ve onun cümlesini tamamlamaktan kaçınılmalıdır.
- Ø Eğer ses kayıt cihazınız ya da teybiniz varsa çocuğunuzun söylediği şarkıyı ya da anlattığı hikâye kaydedilebilir.
- Ø Ona tekerlemeler öğretin. Beraber yeni bir tekerleme de uydurabilirsiniz.
- Ø Alışverişe beraber gidilebilir ve orada onun ilgisini çeken şeyler hakkında konuşulabilir.
- Ø Çocukla konuşurken ses benzerlikleri hakkında bilgi verilebilir.
- Ø Beraber fotoğraf albümlerine bakıp, fotoğraftaki kişiler, yer ve olanlar hakkında konuşulabilir. Bu tip bir etkinlik onun dil gelişiminin yanı sıra zihinsel (özellikle hafıza) gelişimine de yararlı olur.
- Ø Yatağına yatmadan önce onunla gün hakkında konuşabilir, ardından ona hikâye anlatabilirsiniz.

Etkinlikler

- Ø **0-6 ay arası**
 - Bebeğin konuşma çabasını desteklemek için onunla bol bol konuşabilir ve onu dinleyebilirsiniz.

- Çeşitli sesler çıkararak bebekle konuşabilirsiniz. Ardından bebeğin çıkardığı sesleri taklit edebilir, bebeği yeni sesler çıkarması için destekleyebilirsiniz.
- Bebekle bulunduğunuz mekânda onun görebileceği veya ilgisini çeken nesnelere tanıtılarak, onlar hakkında konuşabilirsiniz.
- Şarkı ya da ninni söylerken onun yüz mimiklerini taklit edebilirsiniz.
- "Ce" oyunları gibi oyunları oynayarak karşılıklı iletişimi geliştirebilirsiniz.
- İsmi söylediğinizde size bakmasını teşvik edebilirsiniz.
- İletişim çabasıyla çıkardığı bütün sesler için olumlu ifadeler kullanabilirsiniz. Örneğin: "Ne güzel gülüyorsun?" gibi.
- Bebeğe değişik mesafelerden teypten müzik dinletebilirsiniz. Odanın farklı yerlerinden davul, zil, çingirak, tahta ya da metal kaşık vb. kullanarak sesler çıkararak bebeğin tepki vermesini sağlayabilirsiniz.

Ø 6-12 ay arası

- Bebeğe birbirine vurduğu zaman ses çıkarabileceği materyaller, buruşturduğu zaman ses çıkaran renkli kâğıtlar, naylon gibi malzemeler vererek oynaması için teşvik edilebilirsiniz.
- Bebekle konuşurken bebeksi konuşmalar ve yanlış telaffuzlar yapılmamalı, onunla doğal, basit, yavaş, anlaşılır ve kısa tümcelerle konuşabilirsiniz.
- Seslerin farkına vardıkça (örneğin telefon çaldığında) ne olduğunu anlatabilirsiniz. Çıkardığı seslerin doğru telaffuzlarını tekrarlayabilirsiniz.
- Bebeğin sözcük ile nesne ilişkisini anlaması için kelimeleri uygun zamanlarda söyleyebilirsiniz. Örneğin dedesini görünce "dede" dersiniz duyduğu veya gördüğü nesnelerin ilişkisini daha kolay anlayabilir.
- Bebekle konuşurken konuşmasını beden dilinizle ifade edebilirsiniz. Jest, mimik ve hareketlerle çocuğun daha kolay anlamasını sağlayabilirsiniz. Bir nesnenin ismini söylerken ona doğru bakabilir veya el ile işaret ederek nesneyi gösterebilirsiniz.
- Ne söylediğini anlaması için ona zaman tanıyabilirsiniz.
- İsimleri, olayları, günlük etkinlikleri tanımlamak için aynı ifadeleri kullanabilirsiniz. "Ayşe'nin banyosu", "uyku zamanı", "banyo zamanı", "şimdi yemek zamanı" gibi.
- Parmak oyunları oynayabilirsiniz.
- Kitaplarla tanıştırın; kitapta bulunan, basit ve günlük yaşantısında çok karşılaştığı nesnelere isimlendirebilirsiniz.

Ø 12-18 ay arası

- Çocukla iletişiminizde basit ve kısa tümceler kullanabilirsiniz.
- Doğal bir formda, ancak yavaş, anlaşılır ve açık konuşabilirsiniz.
- Çocuğun sözcük kazanımı için tercihli sözcüklerle soru yönelterek model olabilirsiniz. Örneğin elma ya da muz ister misin? gibi.
- Oynayabileceği bazı oyuncakları sağlayabilirsiniz. Örneğin oyuncak bir telefon, konuşma taklitleri yapabileceği en iyi oyuncaktır.

Ø 18-24 ay arası

- Yaptığınız etkinlikleri ve ne olduğunu anlatarak, tanımlayabilirsiniz.
- Birlikte bazı günlük etkinlikler yapabilir, böylece konuşacak çok şey oluşturabilirsiniz.
- Çocuğun oyun içinde gerçek nesnelere oynamasını teşvik edebilirsiniz. Örneğin gerçek yiyeceklerin kullanıldığı bir çay partisi gibi.
- Resimli olay ya da nesne kartlarıyla grup oyunları oynayabilir, bulmacalar çözebilirsiniz.
- Mümkün olduğunca sık sık kitap okuyabilirsiniz. İsim ve objeleri tekrar edebilirsiniz. Resimli bez kitapları kendi kendine tutmasını, karıştırmasını sağlayabilir; tanıdık objeleri gösterip, isimlerini söyleyebilirsiniz. Çocuktan tekrarlamasını isteyebilirsiniz.
- Geçmişten, günümüzden ve gelecekte söz edebilirsiniz. Bugün ne yaptınız? Yarın dede gelecek gibi.
- Eğer çocuğun çıkarabildiği bir ses varsa (örneğin baa), bu sesle başlayan ve çevresinde bulunan nesnelere öncelikle sözcük dağarcığına kazandırmayı hedefleyebilirsiniz. Örneğin bardak gibi. Bu sözcüğü basit tümcelerde ve duruma uygun ifadelerin içinde kullanabilirsiniz.
- Hedeflediğiniz ve çıkarabildiği sese ilişkin sözcük kartları oluşturabilirsiniz. Bu kartlarla evin içinde çeşitli oyun ortamları hazırlayabilirsiniz. Karttaki sözcüğü göstererek ismini söyleyebilirsiniz. Sözcüğün nasıl söylendiğini duymasına yardımcı olabilirsiniz. Bazen ona da sorarak isimlendirmesini isteyebilirsiniz. Her ne şekilde isimlendirme yaparsa yapsın, doğru kabul edip, tekrar geri iletim sağlayabilirsiniz. Örneğin Evet bu bir "bardak". Daha sonra /b/ sesiyle başlayan diğer karta geçebilirsiniz. Kendi gelişim süreci içinde yalnızca onu desteklemeyi hedefleyebilirsiniz.
- İyelik zamirini öğretebilirsiniz. "Bu benim arabam, bu senin araban" gibi.

Ø 2-3 yaş

- Çocuğa edatları öğretebileceğiniz oyunları oynayabilirsiniz. Örneğin "topu kutunun 'içine' koymak" ya da "masanın 'üstünden' atmak" gibi.
- Çocuğa 10'a kadar saymasını öğretebilir ve sayma oyunları oynayabilirsiniz.
- Yazmayı taklit edebilmesi için boya kalemleri ve kâğıt temin edebilirsiniz.
- Diğer çocuklarla oyun oynayarak iletişim sağlayabilmesi için fırsatlar yaratabilirsiniz.
- Daha uzun ve karmaşık hikâyeler okuyabilir, masallar anlatabilirsiniz.
- Kitap içinde bulunan eylemleri tanımlayarak, onları kısa cümlelerle anlatabilirsiniz. Anlattığınız cümlelerle ilgili her olaya ilişkin hemen soru yöneltebilirsiniz. Her ne cevap verirse versin, tekrar sorunuzun yanıtını bir de sizden duyması ona uygun konuşma modeli olmanız açısından etkilidir. Örneğin "Evet çocuk ayakkabısını giyiyormuş" gibi.
- Çocuğun konuşmasına fırsat tanıyarak konuşmalarını dikkatle dinleyebilirsiniz. Çocuğun konuşmalarında o, bu, ben gibi zamirleri

kullanıp kullanmadığını izleyebilir; bunları kullanması için çocuğa sorular yöneltebilirsiniz.

- Birlikte gittiğiniz kitapçıdan çocuğun, kitabı kendi başına seçmesine izin verebilirsiniz.

Ø 4-5 yaş

- Çocukla konuşurken tam ve düzgün cümleler kurabilirsiniz. Nesnelere üzerinde konuşurken “bu”, “o” yerine, nesnenin ismini söyleyebilirsiniz. Örneğin “onu bana ver” yerine “kalemi ver” gibi.
- Çocuğun sorularını sabırla yanıtlayabilirsiniz. Kuru yaprakların üzerinde yürürken, balık tutarken, evde otururken hep konuşabilir, sorularını yanıtlayabilirsiniz. Çocuğa zenginleştirilmiş yakın çevre imkânı tiyatro, sinema, müze, konser, maç gibi farklı etkinlikler sunabilirsiniz.
- Büyük- küçük, sert- yumuşak gibi zıtlıklar içeren oyunlar oynayabilirsiniz.
- Konuşmalarınıza zamana ilişkin kavramlar katabilirsiniz (bugün, yarın, daha sonra, gelecek hafta gibi).
- Çocuğa olaylara ilişkin hisleri ve duyguları hakkında konuşma fırsatı tanıyabilirsiniz.
- Kendinize ait sözcük oyunları, tekerlemeler, hikâyeler yaratabilirsiniz.
- Sözcük bulma oyunları oynayabilirsiniz.
- Çocuğun sorularını bıkmadan cevap verebilir, olayları sebep-sonuç ilişkisi içinde anlatarak, çocuğun sözcük bilgisinin artmasına, merakının tatmin olmasına hem de olayları birbirine bağlamasına yardım edebilirsiniz.
- Dil ötesi becerilere ilişkin oyunlar üretebilirsiniz (örneğin bir sözcüğün hangi sesle başladığının ya da bir sesle başlayan sözcüğün bulunması gibi fonolojik farkında olmaya ilişkin etkinlikler).

Ø 6 yaş

- Çocuğa resimli kitaplar verebilirsiniz. Resimdeki konular hakkında neler düşündüğünü açıklaması için cesaretlendirebilirsiniz.
- Çocukla giyinirken giysilerin renkleri, nelerden yapıldığı üzerine sohbet edebilirsiniz. Örneğin ipek gömlek, yün çorap gibi. Aynı durum ev eşyaları ve diğer nesnelere için de uygulanabilir. Örneğin tahta kaşık, cam bardak, mermer merdiven vb. Böylece çocuğun kelime hazinesinin gelişimine yardım edebilirsiniz.
- Çocuğa bol bol öyküler, masallar okuyabilirsiniz. Bunlarla ilgili sorular sorarak çocuğun okunan parçayı anlatmasını sağlayabilirsiniz. Kelime hazinelerini ve dil becerilerini geliştirebilirsiniz. Bu kitapların çocukların gelişimleri doğrultusunda seçilmesi önemlidir.

- Kâğıt torbaların üzerine bir yüz çizerek göz ve ağız yerlerine düğme veya kumaş yapıştırarak köşelerini iple bağlayarak kulak yapabilirsiniz. Bunu çocuğun eline geçirip bileğinden iple bağlayarak el kuklaları ile değişik rollere bürünerek hikâyeler oluşturmalarına rehberlik yapabilirsiniz.
- Çocukla birlikte hazırlayacağınız kukla sahnesi, el ve parmak kuklaları ile duygu, düşünce ve isteklerini yansıtabileceği bir oyun ortamı hazırlayabilirsiniz. Duygu ve düşüncelerini ifade etmesine, kelime dağarcığının artmasına rehberlik yapabilirsiniz.
- Günlük yaşantınız üzerine kurduğunuz spontane öyküleri anlatırken, öyküdeki bir çocuğun adının yerine sınıftaki bir çocuğun adını kullanmanız yerinde olur. Neşeli ve komik olayları anlatan öyküler çocukları mutlu eder. Bazen de çocukların da benzer öyküler anlatmasını isteyebilirsiniz. Böylece çocukların duygu, düşünce, olayları anlama ve ifade etme yeteneğinin gelişimine yardımcı olabilirsiniz. Yeni sözcükler, anlamlı, uzun ve akıcı cümleler, iki ayrı fikri bir cümlede birleştirerek ifade etme becerisini geliştirir.
- Çocuğun beraber yaşadığınız ve onun yaşadığı günlük olayları bir spikermiş gibi size haber olarak anlatmasını isteyebilirsiniz. Bunun için bir masanın üstüne iki tarafı açık bırakılmış bir koliyi TV gibi yerleştirebilirsiniz. Kolinin eni kalın olmamalı ve arkasından görünen duvar ışık almamalı ve koyu bir fon oluşturmasına dikkat edilmelidir. Çocuk bu kolinin içine koltuk altlarına kadar portresi gözükecek biçimde girerek anlatmak istediklerini TV spikeri gibi anlatması sağlanmalıdır. Türkçeyi dil bilgisi kurallarına uygun kullanmasına, kurduğu cümlelerde öğeleri doğru yerleştirmesine, Türkçedeki ekleri, takıları yerli yerinde kullanmasına rehberlik edilebilir.
- Ninniler, şarkılar ve şiirler ilgi çekicidir. Çocuğa şiirler ve şarkılar söylenebilir. Daha sonra sevdikleri şiirlerin ve şarkıların üzerine eklemeler yapılabilir. Bunları söylerken çocuklardan ardından gelen tanıdık sözcükleri tahmin etmeleri istenebilir. Bu türden kitaplar alarak, çocuklarla son sözcüğü tahmin etme oyunları oynamak mümkündür.

2.2. Dil Gelişimine Uygun Araç-Gereçler

Çocuğa uygun bir araç-gereç seçerken sağlam, kullanışlı ve bakımı kolay, amaca uygun, birdençok amaca hizmet edecek, çocuğa zarar vermeyecek olmasına dikkat edilmelidir. Araç gereçler estetik olmalı, göze hoş görünmeli, araştırma ve keşfetmelerini sağlamalı, yaratıcılıklarını desteklemeli ayrıca güvenilir olmalıdır. Çocuğun gelişim düzeyine göre araç ve gereçler basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene doğru giden bir sıra ile verilmelidir. Seçilen araç ve gereçlerin eğitim programındaki hedef ve kazandırılması beklenen hedef davranışlarla tutarlılık göstermesi amaçlanmalıdır.

Yapılan bir araştırmada annelerin 1 yaşındaki çocukları ile oyuncaklı ve oyuncaksız ortamlardaki konuşmaları video kaydı ile incelenmiş ve anne konuşmalarındaki isim ve fiil kullanımındaki dağılım araştırılmıştır. Oyuncak oynarken isim türü sözcükler daha fazla iken, oyuncaksız ortamda fiillerin daha fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Annelerin çocuklarını daha çok isim söylemeye teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, bebek ve bakıcısı tarafından oynanan "cee" oyunu, nesne, oyuncak ve beden parçalarını isimlendirmek gibi oyunların dil gelişimi ve sözel etkileşimi olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Annenin oyuncak oyunu sırasında, özellikle bebeğin dikkatini toplamaya yönelik davranışları ile bebeğin dil becerileri arasında güçlü bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bebeklerin dili öğrenmeye öncelikle kullanılan dildeki sesleri öğrenmekle başladığı, seslerden hecelere, cümlelere ve dilin tam olarak anlaşılmasına dek süren süreç içinde sıra değişmezken, gelişimin hızı ona sunulan imkânlardan etkilenmektedir.

Gönen tarafından yapılan araştırmada erken çocukluk eğitim kurumuna giden 4-5 yaş çocuklarına resimli kitaplarla yapılan eğitimin dil gelişimine etkisi araştırılmış ve sonucunda; resimli kitaplarla 4 ay boyunca destekleyici dil eğitimi verilen (deney grubu) çocukların son test ortalamalarının (kontrol grubu) destekleyici dil eğitimi verilmeyen çocukların ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, erken çocukluk eğitim kurumlarında verilen dil gelişimine yönelik etkinliklerin çocukların dil gelişimlerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir.

Çocukla ilgilenenlerin, çocuğun eline bir malzeme vermek istediğinde çocuğun gelişim basamağını veya olgunluk düzeyini iyi bilmesi gerekir. Araç-gereç yaparken veya seçerken bireylerin göz önünde bulunduracağı çocuğun ilgileri, ihtiyaçları, gelişim düzeyi ve yaşdır.

Erken çocukluk döneminde, dil gelişimini destekleyen etkinliklere yer verilerek çocuklar desteklenebilir. Daha ileri yaşlarda kitaplara ve dergilere çeşitli dil gelişimini artıran oyunlara, etkinliklere yer verilebilir. Nitelikli her türlü araç ve gerecin çocuğun gelişimine katkı sağlayacağı gerçektir. Aşağıda çocukların yapabildiklerinden sonra bazı araç ve gereç örneklerine yer verilmiştir. Bu araç ve gereçlerin sayısını artırmak mümkündür. Çocukların yaş gruplarına göre yapabildikleri aşağıda listelenmiştir. Onların yapabildiklerine göre araç-gereç seçmek önemlidir.

Ø Çocukların 0-3 ayda yapabildikleri:

- Seslere başını çevirebilir.
- Mırıldanma ve gülümsemeyle karşılık verebilir.
- Ünlü-ünsüz birleşimi heceler çıkarabilir (ah-ah, oh-oh).

- Ø Çocukların 3-6 ayda yapabildikleri:
- Anlaşılmaz sesler çıkarabilir (bababa, gagaga).
 - İsmine yanıt verebilir.
 - "Ce" oyunu oynayabilir.
- Ø Çocukların 6-12 ayda yapabildikleri:
- Sözcükleri taklit edebilir.
 - "Hayır"a tepki verebilir.
 - "Anne" ,"baba" gibi sözcükleri söyleyebilir.
 - Kolay heceleri söyleyebilir (da, go, ga).
- Ø Çocukların 12-18 ayda yapabildikleri:
- Sözcük dağarcığı 5-20 arasında olabilir.
 - Basit direktifleri takip edebilir.
 - İsmine karşılık verebilir.
 - Bay bay yapabilir.
 - İki basit sözcükle basit cümle kurabilir. Örneğin "Dede gitti".
- Ø Çocukların 18-24 ayda yapabildikleri:
- İki ya da dört sözcükle cümle kurabilir.
 - Bilinen insanların, nesnelerin ismini söyleyebilir.
 - Yaklaşık 50 sözcük bilir.
- Ø Çocukların 24-36 ayda yapabildikleri:
- İki aşamalı direktifleri takip edebilir. örneğin; "arabayı getir" ve "masaya koy."
 - Çok farklı cümle tiplerini anlayabilir.
 - Dört-beş sözcüklük cümleler kullanabilir.
 - "Neden" soru tipini kullanabilir.
 - Masalları dinleyebilir ve basit sorular sorabilir.
- Ø Çocukların 3-4 yaşta yapabildikleri;
- Günlük yaşamımızda kullandığımız içmek, açmak, kapamak, uyumak gibi eylemleri belirten resimleri isimlendirebilir.
 - Özellikleri belirtilen nesnelere getirebilir.
 - İki eylem gerektiren direktiflere uyabilir.
 - Çevredeki nesnelere tanıyabilir ve onları adlandırabilir.
 - Söylenmesi bile dokuz yüze yakın kelimeyi anlayabilir.
 - İki ayrı nesneli eylemi gerektiren emirleri yerine getirebilir.
 - Beş altı kelimeli cümle kurarak konuşabilir.

- Zamirle kendini ifade edebilir.
- Sesinin tonunu ve hızını ayarlayarak konuşabilir.
- Yaptığı bir resmi anlatabilir.
- Kendi kendine konuşur ve çok soru sorar.
- On sekiz adet nesne kartı içinden en az on tanesinin ne olduğunu söyleyebilir.
- Altı kelimelelik bir cümleyi, söylendikten sonra tekrarlayabilir.
- Bir hikâye oluşturup anlatabilir.
- Zamanı algılayabilir (yarın, daha sonra, gelecek hafta gibi).
- Olayları birbirine bağlayıp olan biteni anlatabilir.

Ø Çocukların 4-5 yaşta yapabildikleri;

- Özellikleri belirtildiğinde vücudunun kısımlarını gösterebilir.
- Üç nesneli ve davranışları emirleri yerine getirebilir.
- Resimleri mantıklı bir şekilde açıklayabilir.
- Tek başına 3-4 mısralık basit şarkıları söyleyebilir.
- Düzgün ve tam cümleler kurabilir.
- Yedi kelimededen oluşan cümleleri kurabilir.
- Geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları doğru olarak kullanabilir.
- On sekiz adet değişik nesne resminden on dört tanesinin ismini söyleyebilir.
- Yakın zamanda yaşanmış olayları anlatıp, olaylar arasında ilişki kurabilir.
- Ev adresini söyleyebilir.
- Kaç yaşında olduğunu söyleyebilir.
- Sürekli olarak "neden, ne zaman, nasıl" gibi sorular sorabilir.
- Kelimelerin anlamlarını merak ederek ne olduğunu sorabilir.
- Gerçekleri hayallerle karıştırarak hikâyeler anlatabilir.
- Daha uzun öyküler anlatır ve içinde ailesinin de olduğu öyküler yaratabilir.

Ø Çocukların 5-6 yaşta yapabildikleri;

- Adını soyadını söyleyebilir.
- Ailedeki kişilerin isimlerini söyleyebilir.
- Telefonunu ve ev adresini söyleyebilir.
- 6-8 kelimelelik cümleler kurabilir, söylendiğinde tekrarlayabilir.
- Somut nesnelere yapılarına göre daha ayrıntılı olarak tanımlayabilir.
- Soyut nesnelere anlamlarını sorabilir.
- Zıt anlamlı soyut kelimeleri söyleyebilir.
- Zıt anlamlı somut kelimeleri söyleyebilir.
- Günlük yaşantısını anlatabilir.
- Yer ve hareket tarif edebilir.
- Niçin sorusunu açıklayarak cevaplayabilir.

Ø 0-6 yaş çocuktan dil gelişimine uygun araç-gereçler

- Müzik kutusu
- Çingirak
- Saat
- İpi çekince ses çıkaran oyuncaklar
- Çeşitli araçlardan yapılmış marakaslar
- Oyuncak bir telefon
- Seslerini dinleyebileceği değişik cisimler
- Fülüt, davul, org gibi müzik aletleri
- Radyo, teyp, televizyon gibi değişik tonlarda müzik dinleyebileceği araçlar

Resim 15 : Resimli kitaplar

- Resimli kitaplar
- Tahta ve bez kitaplar
- Kuklalar
- Hayvan sesleri çıkaran dolgu ve her türlü oyuncak
- Çocuğa uygun kostüm ve aksesuarlar

Resim 16 : Kuklalar dil gelişiminde önemlidir.

2.3. Dil Gelişime Uygun Etkinlik Planlama

Çocukların bir gün içerisinde yaptığı etkinlikler dil gelişimlerini artırır, geliştirir. Bu etkinliklere, hedeflere yönelik, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak yıllık ve günlük planlarda yer vermek gerekir. Bu etkinlikler, çocuğun gelişimi için çok önemlidir.

“Bahçesinde çiçek yetiştiren adam bir şeyler bekler mi? Çocuk yetiştiren adam da çiçek yetiştirendeki hislerle hareket edebilmelidir. Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlar, memleketlerine ve milletlerine ve bunların geleceğine faydalı olabilirler.”

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Serbest zaman etkinliğinde, yapılan bir serbest resim etkinliğinde çocuklara yaptıkları resimde neler yaptıklarını anlatmalarını istendiğinde başka kimlerin olacağı, resimdekilerin neler konuştukları, resimdeki siz olsaydınız neler söylemek isteyebilecekleri, bu resmi bir daha çizmek isteselerdi neler çizebilecekleri, ne renk boyadıkları, konularında çocuklarla konuşmak onların nesnelere öğrenme ve kelime hazinesini geliştirme, algılama, dikkat, kendini düzgün cümlelerle ifade etme, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, yaratıcılıklarını artırarak dil gelişimlerine katkıda bulunduğu görülmektedir. Öğretmen; kesme yapıştırma, yırtma yapıştırma, kolaj gibi çalışmalarını yaparken çocukları yönlendirirken onlara ne yapmak istedikleri, neden onu yapmak

istedikleri etkinliği tamamladıktan sonra yaptıklarını anlatmaları istenerek çocukların dil gelişimlerine katkıda bulunmak mümkündür. Ayrıca ilgi köşelerinden biri olan kitap köşesine konulan hikâye kitapları ve kukla köşesine konulan çomak, parmak, yüzük gibi çeşitli kuklalar çocukların dil gelişimini geliştiren araç gereçler olup çocuğa ilgilenmesi, incelemesi için fırsat verilmelidir.

Türkçe dil etkinliğinde, şiir, bilmece, tekerleme, parmak oyunu, hikâye anlatma etkinlikleri dil gelişimini destekler. Örneğın “Okulum”, “Evimiz” şiirleri, “Ali ile Ayşe”, “Çal Kapıyı” “İnsanlar” parmak oyunları, “Uzun Kulak” “Güzel Bir Düş” hikâyeleri “Unutkan Fil Yavrusu”, “Küçük Tren” masalımsı hikâyeler, “Deve Kuşu ve Çiçekler”, “Kucak Dolusu Sevgi” isimli masalları ile bu etkinlikler gerçekleştirilebilir. Hikâyelerde çocuklar; kuşların bulutların üstünde, balıkların denizin altında yüzdüğünü anlatırken öğretmen çocukların kelime hazinesini artırma, hikâye anlatımından sonra yapılan soru cevap konuşmalarında, hikâyenin dramatisasyonunda ya da hikâye tamamlama gibi etkinliklerle çocukların kendilerini düzgün cümlelerle ifade etmelerine rehberlik edilir. Çocuklar, zamanla kendileri de hikâyeler oluşturmaya ve oluşturdukları hikâyeleri resimlemeye başlayacaktır. Ayrıca anlatılan bir hikâyenin şarkısını yapma, o hikâyeyi şiir olarak ifade etme gibi etkinliklerde yapılabilir. Böylece çocuklar; dinleme becerisini kazanma, dinlediği hikâyede yer alan kelimeleri öğrenme, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, hikâyedeki nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, dramatisasyonda aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirir. Bazı hikâyelerin içinde geçen tekerlemeler şarkıya dönüştürülerek ya da hikâyeye uygun şarkılar yazılıp bestelenerek hikâyenin gerekli yerlerinde grup hâlinde ya da bireysel olarak söylenebilir.

TEKERLEME

KARGA

Karga karga gak dedi

Çık şu dala bak dedi.

Karga seni tutarım

Kanadından öperim.

Burada çocuklar kendisine söylenen dört beş sözcüklük cümleleri tekrarlayabilir. Ayrıca kendisi de beş altı sözcükten oluşan cümleler kurabilir. Çocukların nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma becerilerini geliştirmeleri sağlanır. Daha sonra çocuklardan bu tekerlemeye benzer cümleler kurarak yeni tekerleme oluşturmayı denemelerini isteyebilirsiniz. Böylece sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir. Uyaklar, ritmik cümleler, bilmeceler ve tekerlemeler çocuğa harflerin sesini kavratmak için iyi bir yöntemdir.

ŞİİR

ANNECİĞİM

Sesine, bakışına
Sevgisine doyamam
Ben annemin yerine
Kimseleri koyamam
Saçının bir teliyim
Yanağının alıyım
Ben kimsenin değilim
Annemin öz malıyım
(Kemalettin TUĞCU)

Resim 17 : Türkçe dil etkinliği

Bu şiir öğretilirken çocukların anne sevgisi, kelime hazinesi, kendilerini ifade etmesini; şiirdeki nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri öğrenme ve söyleme becerisini geliştirmelerine rehberlik edilir. Vygotsky'nin yapı kurmak terimini geliştirmeleri sağlanır.

Hikâye : “Kucak Dolusu Sevgi” gibi bir masal anlatılır. (Masaldaki kahramanları, nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri öğrenme ve söyleme becerisini geliştirmelerini sağlar).

Hikâye sonrası etkinlik: Çocuklara masal kahramanlarına uygun kostüm giydirilerek dramatize yapmaları istenebilir. Çocuklardan kukla tiyatrosu ile hikâyenin bir başka şeklini oluşturması ve oynatması istenebilir. Maske kullanmak da hikâyeyi canlandırmada etkili bir yoldur. Böylece çocukların Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

Resim 18 : Kukla Sahnesinde hikâye oluşturma

Oyun etkinliği: Telsiz telefon, hasta dirildi, sebzeler meyveler, havada karada denizde gibi oyunlarla çocukların sözcük dağarcığını geliştirmelerine rehberlik edilir.

Evet - Hayır Oyunu

Öğretmen oyunu açıklar. İçinizden birini seçerek bazı sorular soracağım. Bu sorulara karşılık bana: evet-hayır demeyeceksiniz. Onun yerine bana uzun cümlelerle cevap vereceksiniz. Örneğin (anneler gününde annene hediye almışsın doğru mu?) desem buna

karşılık (evet hayır yerine, ben annem için çiçek topladım ve verdim gibi) cevaplar vereceksiniz. Birkaç deneme yapıldıktan sonra oyuna geçilir. Evet, hayır sözcüklerini kullanmayanlar böylece nesne olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerisi elde eder.

Müzik Etkinliği: Çocuğun sözel ifadelerini artırmak için basit ritmik şarkılar söylenebilir. Örneğin “Pazara Gidelim”, “Cici Köpeğim” gibi çoğul kullanımına uygun “Ellerim Nerede?” “Ali Babanın Çiftliği” gibi... ritmik şarkılar öğretilir. Müzik de çocuğun dinleme becerisini geliştirmede önemli rol oynar. Bazı konuşmalar çocuklarla ritmik bir şekilde yapılabilir. Bu eğlenceli oyun sayesinde çocuk, seslere ve ritimlere odaklanabilecektir.

Etkinliğin Adı: Annemize Türkü

Uygulama: Öğretmen çocuklara öncelikle şarkının tamamını söyleyerek dikkati üzerine çeker ve şarkının ikinci ve sonraki tekrarlarını çocuklarla birlikte yapar. Şarkının nakarat bölümlerinde çocuklar alkışlarla (ritim araçları ile de olabilir) ritim tutarlar. Öğretmen bu konuda çocuklara rehberlik eder.

Şarkının sözleri:

Annemize Türkü

Güneşin alası çok	Çocuğa bakar anne
Her evin çilesi çok	Evine tapar anne
Analar çeker yükü	Gece gündüz çalışır
Kimsenin bileisi yok	Yarını yapar anne

Gelin çiçek derelim	Gelin çiçek derelim
Yollarına serelim.	Yollarına serelim.
Sevgi dolu türkülerle	Sevgi dolu türkülerle
Annemize verelim.	Annemize verelim. (Muammer SUN)

Çocuklarla birlikte müzikli dramatizasyon da yapılabilir. Çocuklar ayağa kalkıp halka olurlar. Şarkıya uygun hareketlerle şarkının nakarat bölümlerinde halkanın ortasında toplanılarak diğer bölümlerinde de halkada yürüyerek canlandırma yapabilirler.

Fen ve doğa etkinliklerinde, hava grafiğini, mevsim şeridini incelerken karşılaştırma ve adlandırma, batan yüzen nesnelere incelerken karşılaştırma ve adlandırma özelliklerini söyleme, bir doğa gezisi sonrasında toplanan bitkiler, hayvanlar, taşlar, böcekler, yapraklar canlı cansız bütün nesnelere nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama becerisi gelişir.

Okuma yazmaya hazırlık çalışmaları: Aşağıdaki etkinlikte nesne olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerisi gelişir.

Yönerge: Her sırada bir olay anlatılıyor. Doğru sıraya uygun olaylardan hikâye oluştur.

Resim 19 : Resimde anlatılan olaylardan bir hikâye oluşturunuz.

Rutin etkinlikler sırasında da örneğin yemek yerken yiyecekleri sebzeler meyveler gibi nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, özelliklerini söylerken cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerilerini geliştirme hedeflenmektedir.

Edatlar, günlük yaşantıda doğal olarak kullanılır. Örneğin çaydanlığın ocağın üzerine koyulması, şekerin çayın içine atılması gibi. Bu etkinlik esnasında, ne yapıldığı söylenebilir ve çocuğa da edatları kullanması için uygun sorular sorulabilir. Örneğin “çaydanlığı nereye koyacağım?” veya “Şekerini neyin içine koyabilirim?” gibi.

ÖRNEK 1

Etkinlik adı : Ne yaptıklarını söyleme

Amaç : Verilen nesnelerin tipik olarak ne yaptıklarını söyleme ve isimlere uygun fiil bulma

Materyal : Aynı etkinlik kavramı altında toplanabilecek 4 farklı şeyi gösteren bir dizi oyun kartları (ay, lamba, mum, yıldız, aydınlatmak), (tren, araba, gemi, bisiklet, hareket etmek), (balon, uçurtma, kuş, kelebek, uçmak vb.)

Uygulama : Çocuklar masanın çevresine otururlar. Öğretmen, çocuklara sırayla bir kart gösterir ne olduğunu ve ne yaptığını sorar. Doğru yanıtlayan çocuk, bir puan ya da marka alır. Oyun sonunda en çok puan ya da markaya sahip olan çocuk oyunu kazanır. Böylece çocuk varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri,

Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama becerisi kazanır.

ÖRNEK 2

Etkinlik adı : Resimli öykü

Amaç : Resimli öykü anlatma, resimler arasında bağlantıları tanıma, ve bunları mantıksal olarak dile getirerek anlatma.

Materyal : Çocuklara yakın çevrelerinden veya tanıdık olay ve masalları resmeden 24 kartlı resim

Uygulama : Resimli öyküler, değişik biçimde oluşturulabilir. Tüm kartlar masaya koyulduktan sonra çocuklardan biri, bir kart alır ve arkadaşlarına gösterir (örneğin, serçe). Bir sonraki çocuktan, buna artık anlamlı bir biçimde uyacak ve küçük bir öykü oluşturacak kart bulması istenir. Bunu anlayan çocuk, örneğin serçeyi ağaçta gösteren kartı alır ve bir önceki kartın yanına koyar (serçe ağaçta). Sırası gelen çocuk uygun kart bulmaya çalışır. Oyun, masada ilişkisi kalmayan kartlar kalıncaya kadar sürer. En çok karta sahip olan çocuk, oyunu kazanarak, oluşturduğu öyküyü anlatır. Çocukta nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde öğeleri, Türkçe'deki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama ve kelime dağarcığı gelişir.

ÖRNEK 3

Etkinlik adı : Hikâye oluşturma

Amaç : Özgün bir hikâye oluşturabilme

Materyal : Resimli kartlar vb.

Uygulama : Çocuklara çocukların çanta hazırladığı bir resimli kart gösterilir. Şu soruları sorarak çocukların hayal gücünü etkin olarak kullanmasına yardımcı olmak mümkündür:

- Bu çocuklar nerede yaşıyorlar?
- Nasıl bir evde oturuyorlar?
- Neden çanta hazırlıyorlar?
- Nereye gidecekler?
- Neden buraya gitmek istiyorlar?
- Burada neler olacak?
- Kimlerle karşılaşacaklar?
- Başlarına hangi olaylar gelecek?
- Çantanın içinde neler var?
- Çantayı kapatırken neden zorlandılar?
- Çantayı daha kolay nasıl kapatabilirler?

Soruları sorularak cümlelerinde ögeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama yapmalarına rehberlik edilir.

ÖRNEK 4

Etkinlik adı : Hikâye oluşturma

Amaç : Özgün bir hikâye oluşturabilme

Materyal : Resim (bulutların arasında yere düşmekte olan kar tanesi)

Uygulama : Çocuğa bulutların arasında henüz yere düşmemiş bir kar tanesi olduğunuzu düşününüz. Bundan sonra başınıza neler gelecek?

Henüz aşağıya inmediniz. Neler hissediyorsunuz? Sizi en çok heyecanlandıran ve korkutan şey, şeyler ne olabilir? Sizce bu yolculuk uzun mu kısa mı sürecek? Neden? Yolculuğunuz sırasında kimlerle karşılaşacaksınız? Yere indiğinizde en çok neyi merak ediyorsunuz? Neden? Nereye ineceğinizi düşünüyorsunuz? Yere indikten sonra başınıza neler gelecek? Çocuğun anlatımı sırasında sorular çeşitlendirerek devam edilebilir. Soruları sorularak cümlelerinde ögeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama yapmalarına rehberlik edilir.

ÖRNEK 5

Etkinlik adı : Öykü oluşturma

Amaç : Düzeyine uygun öykü anlatabilme, yaratıcılık ve hayal gücünü kullanarak özgün bir ürün oluşturmalarına rehberlik yapılır.

Materyal : Değişik özellikteki bloklar

Uygulama : Çocuklarla birlikte blok köşesine gidilerek onlardan blokları kullanarak bir şeyler inşa etmelerini isteyebilirsiniz. Çocukların yaptıklarıyla ilgili öykü anlatması için yönlendirebilirsiniz. Öykü anlatımı sırasında çocuklara sorular sorularak çocuklara yardımcı olunabilir. Öyküyü resimlemesini isteyebilir, oluşturulan resimleri çekip albüm oluşturabilir, albümü öykü kitabı olarak kullanabilirsiniz. Böylece nesne, olay ya da varlıkları adlandırma ve onlara ait belli başlı özellikleri söyleme, cümlelerinde ögeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma, nesne durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama, sözcükleri farklı yapıda sözel ürünler oluşturacak şekilde (şiiir, bilmece, tekerleme, hikâye, şarkı) kullanma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir.

ÖRNEK 6

Etkinlik adı : Müzik

Amaç : Müziğin ritmine uygun öykü oluşturma

Materyal : Değişik ritimlerde müzik parçalarını içeren kaset, teyp...

Uygulama : Çocuklarla kendinizi rahat hissedebileceğiniz bir düzende oturarak müzik parçasını dinleyebilirsiniz. Çocuklardan dinledikleri parçayla ilgili öykü oluşturmalarını isteyebilirsiniz. Öykü oluşturma sırasında açıklamalar yaparak, basit sorular sorarak yardımcı olabilirsiniz. Oluşturulan öykünün giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin olmasına dikkat edilmelidir. Öyküyü bir kez tekrarlayarak öyküyü kısımlara ayırarak çocuklardan resimlerini yapmalarını isteyebilirsiniz. Öykünün resimlenmesini sağlayabilirsiniz. Böylece cümlelerinde öğeleri, Türkçedeki ekleri doğru olarak kullanma; nesne, durum ya da olayı anlaşılır bir şekilde açıklama, aynı anlama gelebilecek düşünceleri farklı cümlelerle açıklama yapmalarına rehberlik edilir.

Aşağıdaki şekilde, yaşlara göre gelişim alanları ve etkinlikler verilmiştir. Gelişim alanlarının birbiriyle ilişkisini inceleyiniz.

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Türkçe Dil Etkinlikleri öykü-hikâye masal	Dil Gelişimi, Bilişsel gelişim	Beş dakikayı geçmeyecek uzunluktaki hikâyeyi dinleyebilir. Anlamli olmayan hikâye oluşturabilir.	On beş dakikaya kadar olan hikâyeleri dinleyebilir. Hikâye ile ilgili karakterleri ayırt edebilir. Konu ile ilgili sorulara cevap verebilir. Anlamli hikâyeler oluşturabilir.	Uzun hikâyeleri bölümler halinde dinleyebilir. Konu ya da resim verildiğinde giriş-gelişme-sonuç sıralamasına uygun anlamli hikâye oluşturarak anlatabilir.
Parmak oyunu, şiir tekerleme, bilmece	Dil, bilişsel, motor gelişimi (küçük kas)	3-4 dizelik şiir ve tekerlemeleri tekrarlarla öğrenebilir. Basit parmak oyunlarını öğretmen eşliğinde tekrarlayabilir.	Kısa şiir ve tekerlemeleri tekrarlarla öğrenebilir. Verilen ipuçlarını değerlendirerek bilmece çözebilir. Öğrendiği parmak oyununu tek başına tekrarlayabilir.	Konulu şiir öğrenir ve istendiğinde tekrarlayabilir. Uzun tekerlemeleri öğrenerek tekrarlayabilir. Konu ile ilgili bilmece oluşturabilir.

Şarkılar (ritim çalışmaları)	Dil gelişimi, bilişsel, motor gelişimi	Dört mısralık şarkıları öğrenebilir. Melodik yapıyla söyleyebilir. Basit melodilerde ritim çubuğu kullanabilir.	Ritim aletlerini kullanarak iki kıtalı şarkılara eşlik edebilir.	Şarkıları melodik yapısıyla öğrenebilir. Ritim aletlerini amacına uygun kullanarak yeni melodiler oluşturabilir.
Sanat etkinlikleri Boyama	Motor (küçük kas), bilişsel gelişimi	Anlamsız karalama çalışmaları yapabilir. Değişik renkleri kullanabilir. Yönergeye uygun, sınırlı boyama yapabilir.	Basit ev, insan, ağaç şekli çizebilir. Yaratıcı boyama çalışmaları yapabilir. Ana ve ara renkleri kullanabilir.	Konulu resim çizebilir. Boya maddelerini amacına uygun kullanabilir. Proje çalışmaları yapabilir.
Kesme, katlama	Motor (küçük kas), bilişsel gelişim	Yardımla düz 20 cm' lik çizgi kesebilir. Yırtarak şekli çıkarabilir. Model olduğunda bir kâğıdı 2 veya 3'e katlayabilir.	Verilen şekli düzgün keserek çıkarabilir. Yapılan çalışmalarda uhu ya da prit kullanabilir. Verilen yönergeye uygun, katlama yaparak basit şekiller oluşturabilir.	Yönergeye uygun origami çalışması yapabilir. Amacına uygun makas kullanabilir.

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Yoğurma maddeleri (kil, oyun hamuru)	Motor (küçük kas), Bilişsel Gelişim	Oyun hamuru gibi yumuşak malzemelere elleriyle basit şekiller verebilir.	Kil, oyun hamuru veya seramik hamuru kullanarak basit hayvan şekilleri yapabilir. Kalıp kullanabilir.	Kil, oyun hamuru, seramik hamurunda iki-üç parçadan oluşan şekiller yapabilir.
Kavram çalışmaları test sayfaları (somut ve soyut kavramlar)	Bilişsel, dil, motor gelişimi	Üç ana rengi isimlendirir ve tanıyabilir. Üçgen, daire, dörtgeni isimlendirerek tanıyabilir. 1’den 5’e kadar sayıları tanıyarak isimlendirebilir. Düz çizgi çalışması yapabilir.	Ana ve ara renkleri bilebilir. Sayıları 10’a kadar tanıyabilir. 5’e kadar yazabilir. Sayı-nesne eşleştirerek şekilleri tanıyabilir. Zıt kavramları tanıyarak adlandırabilir. Yönergeye uygun test sayfalarında çalışabilir.	20’ ye kadar sayıları tanıyabilir. 10’ a kadar yazabilir. Yatay, dik, eğik, çapraz çizgiler çizebilir. Şekilleri tanıyarak, eşleştirebilir. Yönergeye uygun test sayfalarında çalışabilir.
Soyut kavram çalışmaları	Bilişsel, dil, motor gelişimi, sosyal-duygusal gelişimi	Kendi duygularını ve başkalarının duygusal tepkilerini anlayabilir.	Kendisi ve çevresindeki insanların duygularını anlayarak isimlendirebilir. Duygularına uygun davranışlar sergiler ve karşılaştığı problemlerle durumlarda çözüm yolları önerebilir.	Dün, bugün, yarın, gece, gündüz gibi kavramları anlamlı ve doğru olarak kullanabilir. Üzüntü içinde olan arkadaşına sempati gösterip yardım edebilir.

Drama	Bilişsel, dil, motor (büyük kas) gelişimi, sosyal-duygusal gelişim	Konu ile ilgili drama çalışmalarına katılabilir.	Konu ile ilgili drama çalışmalarına uygun materyaller kullanarak katılabilir.	Konu verildiğinde drama çalışmasını kurgulayabilir. Rol dağılımı yaparak gerçekleştirebilir.
--------------	--	--	---	--

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Konu ile ilgili deneyler	Bilişsel, dil, motor (küçük kas) gelişimi, sosyal-duygusal gelişimi	Öğretmenin yaptığı basit deneyleri izler.	Basit deneylere yönerge eşliğinde katılır ve gözler. Olay sıralamasını anlayabilir.	Deney uygulamasını yapar. Sıralamaya uygun davranır. Neden-sonuç ilişkisi kurar. Kolektif çalışmalar yapar.
Geziler	Motor, bilişsel, dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişimi	Çevre gezilerine katılır.	Sıraya girer. Konu ile ilgili seçilen yerlerde gördüklerini kısa süreli inceler ve anlatır.	İnceleme gezilerine katılır. Gördüklerini anlatır ve resimleyebilir.
Tiyatro ve partiler	Dil, bilişsel, sosyal-duygusal gelişimi	Kısa süreli oyunları izler. Kuralları belirlenmiş basit oyunlara katılır.	20-30 dakikalık oyunları izler. Gerektiğinde yönergeye uygun malzemeleri kullanarak oyuna katılır.	30 dakikalık oyunları zevkle izler. Etkin katılım gösterir. Konu ile ilgili sorular sorarak neden-sonuç ilişkisi kurar.

Serbest Oyun Yapılanmış oyuncaklar (bebek, top vs.)	Bilişsel gelişimi	Bireysel oynamayı tercih eder. Kısa süreli 2 veya 3 kişilik kurulmuş oyunlara katılır. Hayali oyunlar oynar.	3-4 kişilik gruplar hâlinde oyunlar kurar ve oynar. Yaratıcı oyunlar oynar.	Grup oyunlarına katılır ve kurallarını belirleyerek, kurallara uygun davranır. Rol dağılımı yapar.
Yapılanmamış oyuncaklar (lego, knex vs.)	Bilişsel gelişimi	Basit nesnelere oluşturur.	Yeni nesnelere düşünür ve yapar. Hayal gücünü kullanarak yeni şekiller geliştirir.	Grup hâlinde büyük boy çalışmalar yapar. (Çiftlik, lunapark gibi) Küçük parçalı oyuncaklardan detaylı nesnelere oluşturur.

ETKİNLİKLER	GELİŞİM ALANLARI	3-4 YAŞ	4-5 YAŞ	5-6 YAŞ
Puzzle, domino, kart oyunları	Bilişsel, motor gelişimi	5-10 parçaya kadar olan yapbozları önce yardımla, sonra tek başına yapar. Yönergeye uygun basit kart ve domino oyunları oynar.	10-30 parçalık yapbozları yapar. Eşleştirme kartları ve dominoları amacına uygun kullanır. Parça-bütün ilişkisi kurar.	30-100 parçalı yapboz yapar. Kural kart oyunlarını grup içinde oynar.
Beden Eğitimi	Motor, bilişsel gelişimi	Basit jimnastik hareketlerini öğretmen liderliğinde yapar.	Hayvan yürüyüşlerini. taklit eder. Düz takla atar. Denge tahtasında yürür.	Art arda sıralanmış 3-4 yönergeye uygun hareketleri gerçekleştirir (merdivene tırman, şeritte yürü, topu geçir, sepete at gibi).

Şekil 3 :Gelişim alanları ve etkinlikler

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuğun dil gelişim özelliklerini ve bu özelliklere uygun etkinlikleri araştırınız. Bu özelliklere uygun etkinlik seçerek araç-gereç hazırlayınız. Dil gelişim özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç-gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir broşür hazırlayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişimi özelliklerini inceleyiniz.	Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişimi özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
Ø Çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri inceleyiniz.	Ø Çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri dikkatli olarak araştırınız.
Ø Çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinliklerden birini belirleyiniz.	Ø Çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinliklerden birini dikkatli, titiz ve objektif olarak seçiniz.
Ø Etkinliğinizin amacını belirleyiniz.	Ø Çocuğun hangi dil gelişim özelliğini ölçtüğünüzü belirtiniz.
Ø Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç-gerece karar veriniz.	Ø Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç-gerece dikkatli olarak karar veriniz.
Ø Belirlediğiniz etkinliğinize gerekli araç-gereç yapmak için malzeme temin ediniz.	Ø Kâğıt, makas, mukavva, boya kalemi, bristol kâğıdı, yapıştırıcı, bant gibi malzemeleri temin ediniz. Ø Malzemenin dayanıklı ve kullanışlı olmasına dikkat ediniz.
Ø Araç-gereç için resim veya resimler belirleyiniz.	Ø Etkinliklere uygun resimleri belirlemek için istekli olarak kitaplardan dergilerden araştırma yapınız. Ø Çocuğun dil gelişim özelliklerine uygun olmasına dikkat ediniz. Ø Resim veya resimlerin estetik olmasına dikkat ediniz.
Ø Seçtiğiniz resmi veya resimleri bristol kâğıdına geçirerek boyayınız.	Ø Seçtiğiniz resmi veya resimleri yaratıcı estetik titiz düzenli ve dikkatli olarak kâğıda geçirip boyayınız. Ø Resmin boyasının canlı olmasına dikkat ediniz. Ø Resimleri bilgisayardan renkli çıktı

	<p>Ø olarak da hazırlayabilirsiniz. Dergilerden veya kitaplardan kesilmiş hazır resimleri de kullanabilirsiniz.</p>
<p>Ø Resmi, kalın bir zemin (mukavva gibi) üzerine yapıştırınız.</p>	<p>Ø Resmi düzgün yerleştiriniz. Ø Resmi, kalın bir zemin (mukavva gibi) yapıştırırken temiz, düzenli, titiz ve dikkatli olunuz.</p>
<p>Ø Resmi yapıştırdığınız zeminin kenarlarını bantlayınız.</p>	<p>Ø Araç-gerecin uzun süre dayanıklı olması için kenarlarını dikkatli olarak bantlayınız.</p>
<p>Ø Etkinliğinizi ve araç-gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.</p>	<p>Ø Etkinliğinizi ve araç-gerecinizi amacına uygunluğu açısından güvenilir ve objektif olarak değerlendiriniz.</p>
<p>Ø Etkinliğiniz için yaptığınız araç gerecin fotoğrafını çekiniz.</p>	<p>Ø İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz.</p>
<p>Ø Dil gelişim özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir broşür hazırlayınız.</p>	<p>Ø İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz. Ø Broşürünüzü dikkatli, yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.</p>
<p>Ø Broşürünüzü çektiğiniz araç-gerecinizin fotoğraflarıyla destekleyiniz.</p>	<p>Ø Broşürünüzü dikkatli, titiz, yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.</p>
<p>Ø Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.</p>	<p>Ø Raporunuzu hazırlarken istekli, dikkatli düzenli, temiz ve titiz olunuz. Ø Arkadaşlarınıza istekli olarak anlatınız.</p>
<p>Ø Hazırladığınız araç-gereci ve broşürü diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartışınız.</p>	<p>Ø Hazırladığınız araç-gereci ve broşürü diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları objektif olarak karşılaştırınız.</p>

PERFORMANS DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

	Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1.	Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişimi özelliklerini incelediniz mi?		
2.	Çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri incelediniz mi?		
3.	Çocuğun dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri belirlediniz mi?		
4.	Etkinliğinizin amacını belirlediniz mi?		
5.	Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç-gerece karar verdiniz mi?		
6.	Belirlediğiniz etkinliğinize gerekli araç gereç yapmak için malzeme temin ettiniz mi?		
7.	Araç-gereç için resim veya resimler belirlediniz mi?		
8.	Seçtiğiniz resmi veya resimleri, bristol kağıdına geçirerek boyadınız mı?		
9.	Resmi kalın bir zemine (mukavva gibi) üzerine yapıştırdınız mı?		
10.	Resmi yapıştırdığınız zeminin kenarlarını bantladınız mı?		
11.	Etkinliğinizi ve araç-gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendirdiniz mi?		
12.	Etkinliğiniz için yaptığınız araç-gerecin fotoğrafını çektiniz mi?		
13.	Dil gelişimi özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç-gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir broşür hazırladınız mı?		
14.	Broşürünüzü çektiğiniz araç-gerecinizin fotoğraflarıyla desteklediniz mi?		
15.	Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
16.	Hazırladığınız araç-gereci ve broşürü diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yaptığınız değerlendirme sonunda “hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın hepsi “evet” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

- () Araç- gereçler göze hoş görünmeli, araştırma ve keşfetmelerini sağlamalıdır.
- () Çocuğun gelişim düzeyine göre araç ve gereçler basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene doğru giden bir sıra ile verilmelidir.
- () Çocuğun gelişim düzeyini dikkate alarak, neyi yapamadıkları, başaramadıkları göz önünde tutularak yapabildiği etkinliklerden başlamak gerekir.
- () Kullanılan kelimelerle, cümlelerle çocuğa model olunacağından, onunla konuşurken doğru kelimeleri ve dil bilgisi kurallarına uygun cümle yapıları seçilmelidir.
- () Kullanılan sözcükler, çocuğun anlama düzeyinde olmalıdır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği kurşun kalem kullanarak işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

- Çocuk "Ce" oyununu hangi aylar arasında oynayabilir?
A) 0-3 ay
B) 3-6 ay
C) 6-12 ay
D) 12-18 ay
- Çocuk "anne" ,"baba" gibi sözcükleri hangi aylar arasında söyleyebilir?
A) 0-3 ay
B) 3-6 ay
C) 6-12 ay
D) 12-18 ay
- Aşağıdakilerden hangisi çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalardan **değildir**?
A) Çocuğun etkinliklerde ne söylediği ile ilgilenilmelidir.
B) Çocuk, etkinlikler sırasında çevresindekilerle iletişim kurmak istediğinde cevap verilmelidir.
C) Genelleme yapabilme özelliği etkinlikler için önemlidir.
D) Çocukla etkinlikler sırasında konuşurken ona sürekli soru soran ve onu sürekli izleyen bir yetişkin modeli olunmalıdır.
- Çocuk, bay bayı hangi aylar arasında yapabilir?
A) 6-12 ay
B) 12-18 ay
C) 18-24 ay
D) 24-36 ay

5. Çocuk; telefonu, ev adresini, ailedeki kişilerin isimlerini, söyleme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
6. Çocuk, bir hikâyeyi oluşturup anlatabilme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
7. Çocuklarla konuşurken dikkat edilecek noktalardan hangisi **yanlıştır**?
A) Çocuğun konuşması aynen tekrarlanmalıdır.
B) Çocukla onun ismini kullanarak, gülümseyerek konuşulmalıdır.
C) Normal ses tonu, jest ve mimikler kullanılarak konuşulmalıdır.
D) Çocuğa onun anlatmaya çalıştıklarını dinleyerek doğru model olunmalıdır.
8. Çocuk tek başına 3-4 mısralık basit şarkıları söyleyebilme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş
9. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde dil gelişimini arttıran etkinlikler en doğru olarak verilmiştir?
E) Türkçe dil etkinliği
F) Rutin etkinlikler
G) Müzik etkinliği
H) Hepsisi
10. Aşağıdakilerden hangisi çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalardan **değildir**?
A) Çocuğun ilgisini çekmeyen bir etkinlikte ısrarcı olunmalıdır.
B) Çocuğun yetişkine dikkat etmesi önemlidir.
C) Çocuk, yapılan etkinliğe ne kadar istekli olursa o kadar çabuk öğrenir.
D) Etkinliklerin çoğu farklı amaçlar içinde yer almalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Cevaplarınız doğru ise diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Çocuğun dil gelişim özelliklerini inceleyiniz. Erken çocukluk eğitim kurumlarından, piyasadaki oyuncakçılardan, kitapçılardan çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçleri ve oyuncakları araştırarak, fotoğraflarını çekiniz. Araştırdığımız bu araç-gereçlerin ve oyuncakların çocukların hangi dönemdeki dil gelişimine uygun, hangi yaş grubuna ve etkinliğe yönelik olduğunu belirleyerek yapacağınız özgün bir albüm oluşturunuz.

İşlem Basamakları	Öneriler
Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişimi özelliklerini dikkatli olarak inceleyiniz.	Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişimi özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
Ø Erken çocukluk eğitim kurumlarında, piyasadaki oyuncakçılardan çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri, oyuncakları ve araç-gereçleri araştırınız.	Ø Çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri, oyuncakları ve araç gereçleri dikkatli olarak araştırınız.
Ø Araştırdığımız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin, oyuncakların fotoğraflarını çekiniz.	Ø Araştırdığımız çocuğun dil gelişimine uygun araç gereçlerin, oyuncakların estetik ve yaratıcı olarak fotoğraflarını çekiniz.
Ø Araştırdığımız bu araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi dönem ve yaş grubu çocukların dil gelişimine uygun olduğunu belirleyiniz.	Ø Araştırdığımız bu araç gereçlerin ve oyuncakların hangi dönem ve yaş grubu çocukların dil gelişimine uygun olduğunu dikkatlice belirleyiniz.
Ø Araştırdığımız bu araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi dönem ve kaç yaş grubu çocukların dil gelişimine uygun olduğunu albümünüze yazınız.	Ø Araştırdığımız bu araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi dönem ve kaç yaş grubu çocukların dil gelişimine uygun olduğunu albümünüze dikkatli ve titiz olarak yazınız.
Ø Araştırdığımız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin ve oyuncakların fotoğraflarını albümünüze yapıştırınız.	Ø Araştırdığımız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin ve oyuncakların fotoğraflarını albümünüze temiz ve düzenli olarak yapıştırınız.
Ø Araştırdığımız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi yaş grubuna ve etkinliğe yönelik olduğunu belirleyerek yazınız.	Ø Araştırdığımız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi yaş grubuna ve etkinliğe yönelik olduğunu dikkatli ve titiz olarak belirleyerek yazınız.
Ø Hazırladığımız albümünüzü arkadaşlarınızla paylaşınız.	Ø Hazırladığımız albümünüzü arkadaşlarınızla objektif olarak paylaşınız.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

İşlem Nu	Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1	Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre dil gelişimi özelliklerini dikkatli olarak incelediniz mi?		
2	Erken çocukluk eğitim kurumlarında, piyasadaki oyuncakçılardan çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri, oyuncakları ve araç-gereçleri istekli olarak araştırdınız mı?		
3	Araştırdığınız çocuğun dil gelişimine uygun araç gereçlerin, oyuncakların fotoğraflarını çektiniz mi?		
4	Araştırdığınız bu araç gereçlerin ve oyuncakların hangi dönem ve yaş grubu çocukların dil gelişimine uygun olduğunu dikkatlice belirlediniz mi?		
5	Araştırdığınız bu araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi dönem ve kaç yaş grubu çocukların dil gelişimine uygun olduğunu albümünüze dikkatli ve titiz olarak yazdınız mı?		
6	Araştırdığınız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin ve oyuncakların fotoğraflarını albümünüze temiz ve düzenli olarak yapıştırdınız mı?		
7	Araştırdığınız çocuğun dil gelişimine uygun araç-gereçlerin ve oyuncakların hangi yaş grubuna ve etkinliğe yönelik olduğunu belirleyerek yazdınız mı?		
8	Hazırladığınız albümünüzü arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yaptığımız değerlendirme sonunda “hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın hepsi “evet” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME SORULARI

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. () Çocukta dil gelişiminin önemli bir özelliği ilk dönemlerin evrensel oluşudur.
2. () Mırıldanma döneminde ünlü ve ünsüz seslerin çeşitlerini üreterek bunları tekrar eder. Buna vokal jimnastik denir.
3. () Çocuğun daha üst düzeyde öğrenmeye çıkmasına yardım eden eğitimcinin sağladığı desteği ifade etmek için yapı kurmak terimini kullanmışlardır.
4. () Çocuğun daha karmaşık düşüncelere, kavramlara ve becerilere doğru ilerlemesine rehberlik edilmesi Potansiyel Gelişim Alanı teorisi olarak ifade edilir.
5. () Araç gereç yaparken veya seçerken bireylerin göz önünde bulunduracağı çocuğun ilgileri, ihtiyaçları, gelişim düzeyi ve yaşıdır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği kurşun kalem kullanarak işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

1. Dili yuvarlama ve ileri uzatma becerisi, dudak seslerini çıkardığı, kendi kendine konuşmaya başladığı dönem aşağıdakilerden hangisidir?
A) Konuşma öncesi dönem – gııldama dönemi
B) Konuşma öncesi dönem – mırıldanma dönemi
C) Konuşma öncesi dönem – mırıldanmanın tekrarı dönemi
D) Konuşma dönemi – ses, sözcük dönemi
2. 2 yılın son yarısında bebekler duygularını hangi sözcüklerle nitelendirirler?
A) Tanıdık durumlarla
B) Hareket eden nesnelere
C) Mutlu, üzgün, kızgın gibi sözcüklerle
D) Tanıdık durumların sonuçları
3. Bebeğin, köpek sözcüğünü koyun ve at için de kullanabilir olması aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Bu tek kelimeler konuşma ve etkinliğin birleşmesini sağlar.
B) Tek sözcükler bir cümlenin anlamını taşıyabilir.
C) Sözcükler hareketler yoluyla öğrenilir.
D) İlk sözcükleri, başka nesnelere için de genişletir.

4. İsim ve fiillerden oluşan dil bilgisi çekim ekleri olmayan kendi dilinin gramer yapısını öğrenmeye, vurguyu kullanmaya, ilkel dil bilgisi sistemini kullanmaya başladığı dönem aşağıdakilerden hangisidir?
A) 2 sözcüklü ifadeler dönemi
B) Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi
C) Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi
D) Tek sözcük dönemi
5. Aşağıdakilerden hangisi 3-4 yaş çocuğunun özelliği **değildir**?
A) Ana dilinin temel yapılarını öğrenir.
B) Benmerkezci konuşma sergiler.
C) Fısıldamayı öğrenir, hayali oyunda dil kullanır.
D) Anne babasının ses perdesini taklit ederek çoğul kullanımı doğru yapar.
6. Yetişkinlerin bebekle erken dönemden başlayarak kurdukları sözel iletişim, bebeğin dili öğrenmesinin temelini oluşturur. Bu ifade aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Olgunlaşma ve öğrenme ile açıklanır.
B) Konuşmayı öğrenmede cinsiyetin önemi ile açıklanır.
C) Dil gelişiminin hızı, sosyal çevreden etkilendiği ile açıklanır.
D) Dil gelişiminin sosyoekonomik koşullardan etkilendiği ile açıklanır.
7. Kişinin sesi, yaşına ve cinsiyetine göre beklenenden daha yüksek (tiz) ya da alçak (pes) olması olarak tanımlanan ifade aşağıdakilerden hangisidir?
A) Sesin perdesindeki bozukluklar
B) Sesin tonundaki bozukluklar
C) Sesin esnekliğindeki bozukluklar
D) Sesin şiddetindeki bozukluklar
8. Ekleme (artikülasyon) bozukluğu olan örneğin “sarı” yerine “sayı”, “kara” yerine “kaya”, “arı” yerine “ayı” gibi durumları aşağıdakilerden hangisi ile açıklanır?
A) Sesin düşürülmesi
B) Sesin değiştirilmesi
C) Ses ekleme
D) Sesin bozulması
9. Zıt anlamlı soyut ve somut kelimeleri söyleyebilme becerisini hangi yaşlar arasında kazanır?
A) 2-3 yaş
B) 3-4 yaş
C) 4-5 yaş
D) 5-6 yaş

10. Aşağıdakilerden hangisi çocukların dil gelişimini desteklemek için etkinlik hazırlarken dikkat edilecek noktalardandır?
- A) Çocuk, bir etkinlikle uzun süre ilgileniyorsa etkinlik değiştirilmelidir.
 - B) Çocuğun yapılan etkinliğe gösterdiği istek ile öğrenme arasında bir ilişki yoktur.
 - C) Çocuğa hatalarını düzeltmesi için zaman tanınması, çocuğun kendisine olan güvenini geliştirecektir.
 - D) Kullanılan materyalin çocuğun ilgisini çekmesine gerek yoktur.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz.

Bütün soruları doğru cevapladıysanız tebrikler! Modülü tamamladınız. Öğretmeniniz, size çeşitli ölçme araçları uygulayacaktır. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARLARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	Y
1	A
2	B
3	C
4	A
5	D
1	C
2	B
3	A
4	D
5	A
6	C
7	D
8	B
9	C
10	A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARLARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	D
1	B
2	C
3	D
4	B
5	D
6	B
7	A
8	C
9	D
10	A

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	D

1	A
2	C
3	B
4	C
5	D
1	B
2	C
3	D
4	A
5	D
6	C
7	A
8	B
9	D
10	C

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- Ø ARAL Neriman, Gülen BARAN, Serap ÇİMEN, Şenay BULUT, **Çocuk Gelişimi**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Ø ARTAN İsmihan, Pınar San BAYHAN, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2005.
- Ø DARICA Nilüfer, **Etkinlik Dünyası**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- Ø DARICA Nilüfer, **Yaratıcı Etkinlikler**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul. 2004.
- Ø DÖNMEZ BAYKOÇ Necati, Ülkü ABİDOĞLU, Çağlayan DİNÇER, Nilay ERDEMİR, Şebnem GÜMÜŞÇÜ, **Dil Gelişim Etkinlikleri**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, Kasım,2000.
- Ø www.psikoloji.gen.tr
- Ø www.ttb.org.tr
- Ø www.isnet.net.tr
- Ø www.mutasyon.net
- Ø www.odtu.edu.tr
- Ø www.psikoloji.gen.tr
- Ø www.bebek.com
- Ø <http://www.egitim.com/aile/0651/0651.1/0651.1.dilgelisimi.asp>

KAYNAKLAR

- Ø AÇIKGÖZÜN Kamile, **Aktif Öğrenme**, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir, Mart, 2005.
- Ø ALICI Akın, Hayata Yön Veren Öyküler, Pilon Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Ø ALPÖGE Gülçin, Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimine Katkısı, **Çocuk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Mart, 2003.
- Ø ARAL Neriman, Gülen BARAN, Serap ÇİMEN, Şenay BULUT, **Çocuk Gelişimi**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Ø ARTAN İsmihan, Pınar San BAYHAN, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2005.
- Ø BAŞAL Handan Asude, Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri, Morpa Kültür Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Ø CANAY Ayşe, **Çocuğunuz ve Siz**, Morpa Kültür Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Ø CİRHİNLİOĞLU Fatma Gül, **Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara 2001.
- Ø BİLGİN Sıla, Dinlemek ve Konuşmak, **Çocuk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Nisan 2003.
- Ø DARICA Nilüfer, **Etkinlik Dünyası**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- Ø DARICA Nilüfer, **Yaratıcı Etkinlikler**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- Ø DÖNMEZ BAYKOÇ Necate, Ülkü ABİDOĞLU, Çağlayan DİNÇER, Nilay ERDEMİR, Şebnem GÜMÜŞÇÜ, **Dil Gelişim Etkinlikleri**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, Kasım,2000.
- Ø ERSOY Özlem, Neslihan AVCI, Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri Özel Eğitim Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, Ekim, 2000.
- Ø GENÇ Aydan G, Okul Öncesi Dönemde Artikülasyon Bozuklukları, **Çocuk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Eylül, 2005
- Ø İNAL Cahit, Dizilerin Gücü, **Çocuk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Eylül, 2003
- Ø ÖZBİLEK Güler, Aygören DİRİM, **Üniteler Ve Belirli Günler**, Esin Yayınevi, İstanbul.
- Ø ÖZTÜRK Ayten, **Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ana dili Etkinlikleri**, Nobel Yayıncılık, Ankara, Eylül, 2005.
- Ø SEL Ruhi, **Oyunlar ve Rontlar**, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Ø TÜR Gülseren, Ayşe TURLA, Okul öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 1999.
- Ø UÇAR Pınar, İlk Seslerden, İlk Cümlelere Uzanan Keyifli Bir Yolculuk Konuşma, **Çocuk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Nisan, 2005.
- Ø YAVUZER Haluk, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, Remzi Kitabevi Yayınları İstanbul 2005.
- Ø YILMAZ Nilay, Kim Korkar Kitap Kurtlarından, **Çocuk Çocuk Dergisi**, İstanbul, Haziran, 2003.
- Ø YILMAZ Tahsin, **Okul öncesi Çocuklarda Oyun**, Bilyay Yayınları, İzmir, Ağustos, 1990.

